

MVJ

Muzeum
Vysočiny
Jihlava

15. ročník
čtvrtletníku
Muzea
Vysočiny
Jihlava

Museum Factum

04
25

Archeologie v muzeu – 3. část

Nejzajímavější tak byl bezesporu objev stájí pro koně, učiněný...
podrobnosti na straně 20

Museum Factum 4/2025

Poslední letošní číslo *Museum Factum* je velmi bohaté a také velmi pestré, obsahuje 34 příspěvků od 22 autorů.

V rubrice *Zveme vás* najdete sedm příspěvků. Jsou to vesměs pozvánky na blížící se či probíhající výstavy v Jihlavě i na pobočkách v Třebíči a Telči a také budete pozváni k účasti v 23. ročníku naší tradiční fotosoutěže Photographia Natura.

Rubrika *Udělali jsme* je nejobjemnější, protože obsahuje patnáct příspěvků. Najdete zde informace o podzimních a předvánočních akcích a programech realizovaných v Jihlavě a na pobočkách, včetně mezinárodní konference Stříbrná Jihlava, nebo o našem zastoupení na knižním veletrhu v Havlíčkově Brodě, o výsledcích naší tradiční fotosoutěže Photographia Natura či o novém muzejním Přírodovědném kroužku pro zvědavé děti.

V rubrice *Představujeme* jsou tentokrát tři příspěvky, a to o nové knize, věnované historii Jemnicka, také o vojenských památnících uložených v našem muzeu a seznámíte se s naší novou kolegyní.

Rubrika *Bádáme* je tentokrát hodně bohatá, neb obsahuje sedm příspěvků pojednávajících o probíhajících archeologických a historických výzkumech i o badatelské činnosti našich přírodovědců.

Rubrika *Různé* nabízí tentokrát pět příspěvků, z nichž tři jsou přírodovědné, jeden astronomický a jeden se věnuje rekonstrukci a oživení jihlavského kostela sv. Ducha ve Smetanových sadech.

Pavel Bezděčka

Do muzea za perníky a nostalgií

V zimě se můžete těšit na dvě nové výstavy v treštském muzeu. První z nich s názvem *Perník jako šperk* vám představí umění zdobení perníků PhDr. Dany Holmanové. Za zmínku stojí, že dr. Holmanová je nejen vášnivá perníkářka, ale i zakladatelka první perníkové školy u nás, kde působí jako lektorka, která široké veřejnosti předává receptury na ty nejlepší perníky a techniky jejich zdobení. Pečuje tak o zachování tradice, která právem patří k tzv. rodinnému stříbru a máme ji spojenou především s vánočním obdobím. Původní profesí literární historička, založením především výtvarnice, která zdobení perníků pozvedla na skutečné umění.

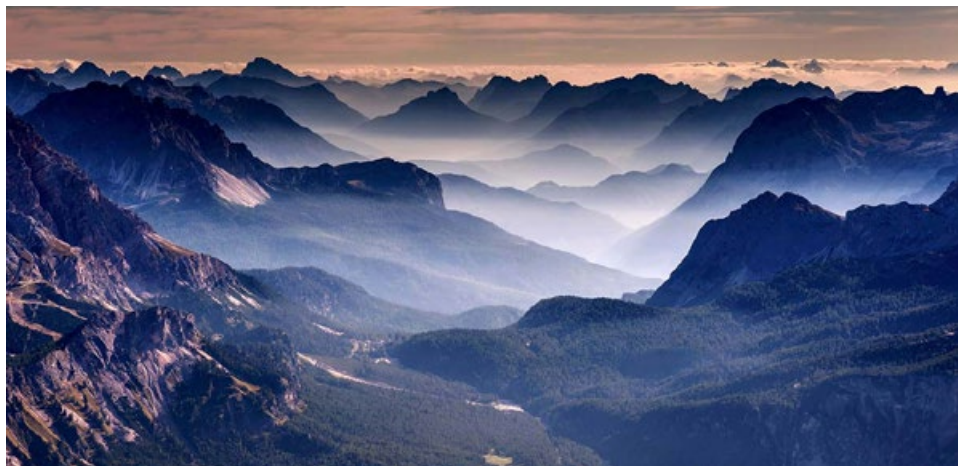
Druhá výstava s názvem *Nostalgie* se zaměří na umělecká díla Ramony Haubold. Umělkyně již měla menší výstavu v našem mu-

zeu a v létě vystavovala na Roštejně. Její obrazy někdy připomínají svět starých černobílých fotografií, jindy zátiší starých mistrů, precizní kresby a grafiky jsou důkazem nesmírné trpělivosti. Autorka pochází ze smíšené italsko-německé rodiny, žila ve Španělsku a v současné době se usadila v Myslůvce poblíž Telče. V Ramonině díle se snoubí německá preciznost s italským temperamentem. Jejími velkými tématy jsou ženy, auto-moto svět a zvířata, která zpracovává od malých kreseb technikou tuší až po oleje na rozměrných plátnech. Obě výstavy jsme zahájili 3. prosince 2025 za hudebního doprovodu skupiny Florecitas.

Text a foto Milina Matulová

Krásná místa v Evropě

zve
me
vás

Na přelom zimy a jara chystáme do muzejní kavárny výstavu trebičského fotografa a člena Spolku výtvarných umělců Vysočiny Drahomíra Jelečka. Výstava nese název *Krásná místa v Evropě* a návštěvníci se mohou těšit na krásné a zajímavé fotografie z Dolomitů, Bretaně a dalších krásných míst, včetně Šumavy. Výstava potěší návštěvníky muzejní kavárny od 24. února do 12. dubna 2026.

*Text Pavel Bezděčka,
foto Drahomír Jeleček*

Světlo Vánoc

Ve vstupním prostoru jihlavského muzea to před a po Vánocích bude svítit a zářit. Vystavujeme totiž elektrické vánoční osvětlení ze soukromé sbírky Jiřího Šťastného a také z Muzea Tesla v Třebíči. Vánoční žárovky se u nás postupně objevují na konci 20. let, v období první republiky. Elektrické sváteční osvětlení vyráběla firma Osram a propagovala je tehdy pod sloganem „vánoční svíce rozjasní každému líce“.

Později byly velmi populární řetězy s elektrickými svíčkami ve tvaru zvonečků, svíček, lucerniček, šišek, sněhuláků, stromečků či

ikonických muchomůrek. Vánoční světýlka se v té době vyráběla například ve slovenském podniku Zlatokov Trenčín.

Dnešní moderní technologie nabízejí nepřeberné možnosti vánočního osvětlení do interiérů i exteriérů – různého designu, barev, rozličných tvarů, blikající, hrající, s časovačem i bez a lze je ovládat telefonem, tabletem nebo prostřednictvím Bluetooth i Wi-Fi.

Ale klasika je klasika. Přijďte se podívat...

Dana Oberreiterová

Photographia Natura 2026 nový ročník tradiční fotosoutěže

Muzeum Vysočiny Jihlava vyhlašuje 23. ročník fotografické soutěže Photographia Natura 2026, která se koná pod záštitou radního Kraje Vysočina pro kulturu, památkovou péči, cestovní ruch a mezinárodní vztahy, pana Miloše Hrůzy.

Tématem dvacátého třetího ročníku jsou **ROMANTICKÁ ZÁKOUTÍ**.

Romantická zákoutí jsou místa, která vyvolávají pocit klidu, intimity a krásy. Mohou se nacházet kdekoli, ale hlavním tématem naší soutěže je česká příroda. Jde nám tedy o romantická přírodní

zákoutí, skrytá, tichá, tajemná, která mohou být v určitých případech spojena i s historickými stavbami, jako jsou hrady, pevnosti, mosty i jejich zříceniny, v jeden harmonický celek.

Tož vyleštěte objektiv, dobijte baterie, vyjděte do přírody a hlavně pojďte soutěžit. Podmínky soutěže a přihlašovací formulář najdete na: mvji.cz/stranky/photographia-natura

Kontakt na kurátora soutěže: Pavel Bezděčka, tel.: 724 285 355, e-mail: soutez@mvji.cz

Text a foto Pavel Bezděčka

Otevřeli jsme novou expozici o ekonomu J. A. Schumpeterovi

zve
me
vás

Poté, co se muzeum v roce 2003 přestěhovalo z Mariana do Schumpeterova domu, bylo třeba připravit expozice pro veřejnost. První, kterou jsme do repasovaných vitrín instalovali, byla o světově proslulém ekonomovi J. A. Schumpeterovi a jeho rodině, která stála u zrodu třeštského průmyslu. Nápomocni byli především členové Muzejního spolku. V té době nebylo z čeho čerpat a materiál jsme shromažďovali pomalu a složitě. Psali jsme do tuzemských i zahraničních archivů a těšili se z každé nové informace, kterou jsme získali. V následujících letech nově otevřenou expozici a opravený rodný dům ekonoma navštívil dokonce i tehdejší prezident Václav Klaus. Expozice v této původní podobě byla v muzeu dvacet let. Nedávno se muzeum rozšířilo o prostory, které v minulosti sloužily jako byt. Jednu z těchto místností jsme využívali jako přednáškovou a další slouží jako zázemí pro muzeum. Letos se nám díky získanému grantu naskytla možnost expozici o Schumpeterovi pozměnit, snad obohatit a vylepšit. Slovo modernizovat se tentokrát úplně nehodí (vysvětlení je v pokračování textu). Přeshraniční projekt financovaný z *Fundu malých projektů* v rámci programu *Interreg Rakousko-Česko 2021–2027* jsme společně koncipovali a realizovali s Muzeem staré textilní továrny ve Weitře (Museum Alte Textilfabrik in Weitra).

Hlavním záměrem nové expozice o Schumpeterovi byla snaha více jej přiblížit běžnému návštěvníkovi. Expozice má dvě „úrovně“ – jednu pro laického návštěvníka, která je kratší a jednodušší, a druhou rozsáhlejší pro odbornější veřejnost a badatele. Došlo k propojení přednáškové místnosti s expoziční, takže nejen ná-

vštěvníci muzea, ale i posluchači na přednáškách bývají „vtaženi“ do příběhu o Schumpeterovi. Prostor bude sloužit i jako badatelna, kterou naše muzeum nemělo.

Všechny informace, které jsme v minulosti především díky aktivně členům Muzejního spolku nashromáždili, jsou nadále uchované a pro zájemce dostupné v jiné formě než na panelech. Vystaveny jsou i dlouhodobě zapůjčené knihy ekonoma Schumpetera, které jsou v majetku Vysoké školy polytechnické v Jihlavě. Videoprojekce v hlavních bodech představuje ekonoma, jeho život a hlavní přínos ekonomické vědě.

A ještě k té modernizaci, a proč se to slovo tentokrát úplně nehodí. Prostoru jsme se totiž snažili vdechnout atmosféru, kterou zažíval Schumpeter během svého života. Žil na více místech, v několika státech, a víme, že měl rád přepych a pohodlný život, který si dopřával i v dobách, kdy na to neměl. Chtěli jsme, aby noblesa, která tohoto člověka charakterizovala, jeho styl života, jeho chování a vybraný vkus v oblékání byly z expozice cítit. Nevíme, jak to v jeho soukromí vypadalo, žádné fotografie tohoto typu, kromě jediné z bytu a pracovny v Bonnu, se nedochovaly. Snad se nám podaří Schumpetera přiblížit nejen jako ekonoma, ale i jako člověka, v jehož životě sehrálo významnou roli několik žen, nevymínáme jeho matku. Chtěli jsme připomenout šťastné i smutné chvíle, úspěchy a dobu, kdy se nedařilo. A také důležitost Třeště v tom všem. Místa, kde se narodil a odkud pocházel.

Text a foto Milina Matulová

Svět očima dětí

V muzejní kavárně můžete navštívit fotografickou výstavu *Svět očima dětí*, která má podtitul *Fotovýstava žabáka Cvakyho Cvaka*. Malí i větší fotografové zachycují svět, tak jak ho opravdu vidí – s hravostí, fantazií a upřímností, která umí překvapit i dojmout. A co je na tom nejkrásnější? Děti jsou na své fotografie pyšné. Každý snímek je pro ně malým vítězstvím – důkazem, že jejich pohled na svět má hodnotu a může inspirovat i dospělé. Součástí výstavy jsou také fotografie ze soutěže *Svět kolem nás*, do níž se zapojily děti z Jihlavy a okolí.

A kdo nebo co je Cvaky Cvak? Je to fotografická „tůně“ plná nadšenců do focení a objevování světa. V jejím čele stojí zelený žabák Cvaky Cvak a jihlavská fotografa Veronika Kružíková. Společně inspiřují děti v Jihlavě a okolí, aby trávily svůj čas smyslně, kreativně a mezi kamarády, kteří sdílejí stejné nadšení.

Veronika Kružíková, Dana Oberreiterová

Tichá noc v měšťanském pokoji aneb za oknem ptáci (vánoční výstava)

Výstava představuje atmosféru tradičních Vánoc v měšťanském pokoji, jak mohla vypadat na přelomu 19. a 20. století. Ústředním motivem je bohatá kolekce betlémů – od reprintu Lodhérovského betlému přes jemný slaměný betlém až po reklamní betlém z období první republiky. Mezi exponáty nechybí také unikátní betlém Jiřího Housera ze Lhotky, který je pro letošní ročník nově osvětlený a mechanicky oživený, či neobvyklý pašijový betlém.

Za oknem však pokračuje příběh zimy – druhá část výstavy je věnována ptákům, kteří zůstávají našimi tichými společníky. Navštívníci se seznámí s typickými hosty krmítek na Vysočině, ať už jde o stálé obyvatele, nebo druhy, které k nám na zimu přilétají. Výstava představuje rozmanitý ptačí svět kraje: od sýkor a brhlíků až po kosy, pěnkavy či vzácnější zimní návštěvníky. Tato část expozice přibližuje, jak se ptáci chovají v zimě, proč potřebují naši pomoc a jak jim můžeme vhodným krmením prospět.

Ptačí instalaci doplňují hravé a pozoruhodně detailní ilustrace žáků 5. B ZŠ Telč, Hradecká, které dodávají výstavě svěží dětský pohled a radostnou atmosféru. Výstava propojuje vánoční tra-

dice s tichým dnem zimní přírody a nabízí návštěvníkům klidné zastavení v čase adventu.

Výstavu jsem tvořila společně s technickým a přírodovědným oddělením muzea, vánoční atmosféru zde můžete přijít nasát až do konce roku 2025.

Text a foto Lenka Brychtová

zve
me
vás

Malý ateliér

Na únor a březen 2026 připravujeme v prostoru arkád výstavu dětských výtvarných prací z již tradiční výtvarné soutěže Malý ateliér, a to na téma *Co jsme viděli v ZOO*. V roce 2024 jsme se věnovali rodině a autoportrétům. V roce 2025 jsme se vrátili k fauně, a to konkrétně ke zvířatům a zvířátkům chovaným v zoologické zahradě. V kterékoli zoologické zahradě na světě. Jde ovšem o vlastní zážitky a pozorování ztvárněné graficky. Na obrázcích mohou

zve
me
vás

být samozřejmě také lidé, třeba „Máma a žirafy“, „Tygr kouká po Marušce“ atd. Fantazii se meze nekladou.

Vernisáž výstavy se uskuteční v pátek 6. února 2026 v 17 hodin. Během ní budou vyhlášeny výsledky soutěže, budou předány ceny vítězům a bude vyhlášeno téma na rok 2026. Výstava bude veřejnosti přístupná od soboty 7. února do neděle 6. dubna 2026.

Pavel Bezděčka

Blíží se zima: Zůstat? Odejít? Zaspát to?

Podzimní edukační program Muzea Vysočiny Jihlava

Podzim na Českomoravské vrchovině nepřináší pouze vizuální proměnu krajiny, ale znamená především důležitý zlom v životě živočichů. Dny se zkracují, teploty klesají a potrava je stále méně dostupná – zvířata tedy musí zvolit jednu ze strategií, jak přežít zimní období. Právě tento okamžik přechodu přírody do „úsporného režimu“ se stal hlavním tématem programu *Blíží se zima: Zůstat? Odejít? Zaspát to?*

Program je navázán na stálou expozici *Lesy*, která poskytuje ideální prostor pro objektové učení. Autentické muzejní exponáty, především preparovaná zvířata v reálné velikosti, umožňují žákům přímý kontakt s tématem a podporují hlubší porozumění problematice. Muzeum zde funguje jako místo s nespornou výhodou – nabízí možnost propojit výklad s reálnými předměty, které nelze plnohodnotně nahradit běžnými učebními pomůckami ve školním prostředí.

Edukační program byl připraven podle moderních postupů muzejní edukace. Děti nejsou jen pasivními posluchači, ale edukátorka pracuje s principy badatelsky orientované výuky, aktivního zapojení účastníků, práce s otázkami a hypotézami, skupinové spolupráce a řízené reflexe. Důležitou roli hraje také zážitkový prvek a propojení kognitivního učení s emocemi a osobní zkušeností návštěvníků.

Cílem programu je ukázat, že zima pro zvířata nepředstavuje pouze nepříznivé období, ale výzvu, na kterou reagují různými způsoby. Po absolvování programu žák dokáže pojmenovat jednotlivé strategie a chápe proces jejich realizace. Jeho environmentální myšlení je tak cíleně rozvíjeno a podporováno. Těch

to cílů je dosaženo seznámením se třemi základními možnostmi: zůstat a přizpůsobit se, odejít do příznivějších podmínek nebo zimní období „zaspát“.

Každá strategie je představena prostřednictvím konkrétních druhů živočichů z místní fauny. V expozici se tak žáci setkávají se srnou, která přečkává zimu díky změnám metabolismu a srsti, liškou jako aktivním predátorem, ježkem jako typickým hibernátorem, ale také se stěhovavými ptáky, jejichž strategie vyžaduje značné energetické nároky, avšak přináší dlouhodobý evoluční úspěch. Díky přímému kontaktu s exponáty je představa jednotlivých strategií o poznání jednodušší a srozumitelnější.

Program byl realizován především s mateřskými školami, kde je kladen důraz na prožitek, jednoduché srovnání a smyslové vnímání. Navštívili jej také třídy prvního i druhého stupně základních škol, pro které byla forma programu přizpůsobena vyšší kognitivní úrovni účastníků. V těchto případech byla významnou součástí řízená diskuze, během níž žáci společně analyzovali výhody a nevýhody jednotlivých strategií přečkání zimy. Tento prvek se ukázal jako velmi přínosný – podporuje kritické myšlení, schopnost argumentace a vede žáky k pochopení, že v přírodě neexistuje univerzální řešení, ale vždy záleží na konkrétních podmínkách.

Edukační program *Blíží se zima* tak propojuje odborný přírodovědný obsah s moderními vzdělávacími metodami a plně využívá potenciál muzejního prostředí. Ukazuje muzeum jako živý vzdělávací prostor, který dokáže reagovat na potřeby různých věkových skupin a nabízí hlubší porozumění přírodním procesům prostřednictvím přímého zážitku.

Text a foto Renata Kremláčková

Čaj o páté s profesorem Štilcem

Letošním posledním hostem na *Čaji o páté* byla významná osobnost hudební vědy pan profesor PhDr. Jiří Štilc, CSc. Vyučuje na Akademii múzických umění v Praze a je činný nejen jako pedagog, věnuje se také pořádání větších hudebních projektů ve spolupráci se zahraničím a usiluje o širší možnosti prezentace vážné hudby. Jihlavanům a obdivovatelům osobnosti skladatele Gustava Mahlera je znám především jako zakladatel festivalu *Hudba tisíců Mahler Jihlava*, který probíhá každoročně od roku 2001 nejen v Jihlavě, ale i v dalších blízkých lokalitách, spjatých s významnými jmény z Vysočiny. Každoročně se tu prezentují špičkoví umělci vážné hudby.

Z názvu přednášky *Vývoj hudebního průmyslu* nebylo příliš patrné, o čem bude řeč, a pravděpodobně více návštěvníků bylo překvapeno, to ovšem neubralo pořadu na zajímavosti. Pan profesor se věnoval dějinám způsobů, jak se hudba a zejména její záznam šířily. Od prvotních autografů – rukopisných notových záznamů autorů – přes jejich opisy a pak již větším množstvím vydání souvisejícím s vynálezem knihtisku. Zhruba v té době se začíná řešit autorské právo, které se v průběhu času a zájmů značně stále více komplikovalo. Celý problém končil smutným konstatováním, že co se týká finančního prospěchu, jsou autoři a interpreti na úplném chvostu. Velkou část zisku spolýkají streamovací platformy poskytující nahrávky přes internetovou síť, za rok 2024 to v České republice bylo 64,5 % z celkového zisku hudebního průmyslu, který ovšem činil nemalou částku – 2,241 miliardy korun. To už je částka, která laiky zaskočila. Neméně zajímavá byla také informace, jakou část z nákladů pokrývá vstupné. A jsou to pouhá 4 %! Zbytek je financován z veřejných peněz. A tak budeme tedy vděční za to, že se ve státním rozpočtu stále ještě nehraje jen na kus masa a pivo.

Posezení s panem profesorem proběhlo velice příjemně, sám se vyjádřil, že má Jihlavu velmi rád a dalo se tak usoudit i z osobního kontaktu s některými účastníky. Byť to bylo trochu náročné, přesto si mnozí odnesli zajímavé informace a náhled do složitosti toho, jak to v oblasti hudebního průmyslu chodí.

Na závěr jsme připravili překvapení. Vstupenky byly slosovatelné a jeden účastník získal celoroční vstupenky pro dvě osoby do celého muzea včetně poboček. Domnívám se, že jim udělaly radost. A tak jsme zahájili advent, dobu ztišení a očekávání. Velké poděkování za přízeň návštěvníků, velké poděkování magistrátu za finanční příspěvek a velké poděkování kolegům I. Kotenové, M. Kosovi, J. Stoklasovi a M. Doležalové za spolupráci. Příští rok budeme ještě pokračovat.

Sylvia Pospíchalová

GIS day

Na začátku prosince letošního roku se mi dostalo velké cti – pozvání k vystoupení na setkání specialistů na geografické informační systémy působících v Kraji Vysočina (GIS Day). Konkrétně jsem byla požádána o přednesení příspěvku na téma rozšíření mravenců v našem regionu. Akci, pořádanou Krajem Vysočina ve spolupráci se statutárním městem Jihlava, hostila budova Krajského úřadu Kraje Vysočina. Setkání bylo věnováno aktuálním tématům z oblasti GIS, představení místních projektů a ukázkám praktického využití dat – od podpory dárcovství krve až po mapování jihlavského podzemí. Součástí akce byly rovněž volitelné exkurze do krajského střediska tísňové linky 112.

Má přednáška nesla název *Malé věci, které hýbou světem: mravenci*. V úvodu jsem stručně představila mravence jako mimořádně zajímavou skupinu sociálního hmyzu a přiblížila základní informace o jejich biologii, ekologických vztazích a společenském chování. Hlavní část přednášky byla věnována charakteristice myrmekofauny Kraje Vysočina, její taxonomické a zejména zoogeografické skladbě, a dále ochranné významným druhům,

jejich výskytu, rozšíření a ohrožení v regionu. Pozornost byla zaměřena především na mravence rašelinného (*Formica picea*), mravence pastvinného (*Formica exsecta*) a mravence Forelova (*Formica foreli*), ale také na celorepublikově vzácné nálezy z území našeho regionu.

Přehled byl doplněn informacemi o mravencích rodu *Myrmica*, kteří sice v současnosti nepatří mezi ohrožené druhy, z ochranného hlediska jsou však velmi významní jako hostitelé housenek myrmekofilních modrásků rodu *Phengaris*, chráněných v rámci soustavy NATURA 2000.

V závěru jsem nastínila záměr vytvoření elektronického katalogu mravenců Kraje Vysočina, jenž by měl vzniknout s podporou odboru informatiky Kraje Vysočina. Setkání s odborníky na GIS pro mě bylo nejen inspirativní zkušeností, ale i potvrzením významu interdisciplinární spolupráce a příležitostí představit muzejní přírodovědnou práci specialistům z jiných oborů.

Klára Bezděčková

Kdo byl kdysi u jesliček?

Přírodovědný vánoční program

udě
lali
jsme

Tradice betlémů patří k nejpevnějším vánočním motivům evropské kultury. Jejich podoba je však často spíše symbolická a jen málo vychází z poznání skutečné krajiny a přírody, v níž se biblický příběh odehrával. Právě tento rozpor se stal východiskem edukačního programu *Přírodovědné Vánoce – Kdo byl kdysi u jesliček?*, který propojuje tradici stavění betlémů s přírodovědným poznáním.

Pro potřeby programu byl vytvořen speciální *přírodovědný betlém*, obsahující vybrané druhy zvířat, která obývala oblast Blízkého východu v období počátku našeho letopočtu. Betlém zde neslouží jako dekorace, ale jako didaktický nástroj. Postavy svaté

rodiny jsou během programu postupně doplňovány jednotlivými zvířaty a vedle tradiční ovečky i oslíka se tak objevují například gazela, přímorožec, hyena, lev, daman či fenek. Nechybějí ani zastupci ptáků – pelikán, plameňák a kormorán – a symbolickým prvkem programu je také krokodýlí matka „nahlízející“ do jesliček.

Cílem programu je prostřednictvím aktivního učení přiblížit, jak vypadala krajina v okolí Betléma a jakými proměnami prošla v průběhu našeho letopočtu. Žáci a studenti jsou do programu aktivně zapojeni a společně s edukátorkou skládají příběh krajiny a zvířecích obyvatel. Pracují s velkoformátovými figurínami zvířat, porovnávají je, třídí podle prostředí a ověřují vlastní hypotézy. Každá z aktivit má charakter badatelské výzvy.

Významnou roli v programu hrají také pohybové a dramatické prvky, práce s kartičkami a vytváření živých obrazů. Tyto metody podporují soustředění, zapojení emocí a hlubší ukotvení tématu. Účastníci si poznatky neosvojují prostřednictvím hotoých informací, ale skrze vlastní objevování a zkušenost. Program je určen především pro děti mladšího a staršího školního věku, s možností úprav pro děti ze škol mateřských. Vychází z principů badatelsky orientované výuky, aktivního učení a práce s prostorem a objektem. Podporuje rozvoj přírodovědné gramotnosti, environmentálního myšlení, schopnosti spolupráce, formulace hypotéz a interpretace vztahů mezi krajinou, zvířaty a člověkem.

Přírodovědný betlém ukazuje, že i tradiční vánoční téma může být využito jako prostředek k rozvoji přírodovědné gramotnosti, porozumění krajině a hlubšího vnímání vztahu člověka a přírody.

Text Renata Kremláčková, foto Lenka Brychtová a Miloš Podařil

Den stromů v barvách podzimu

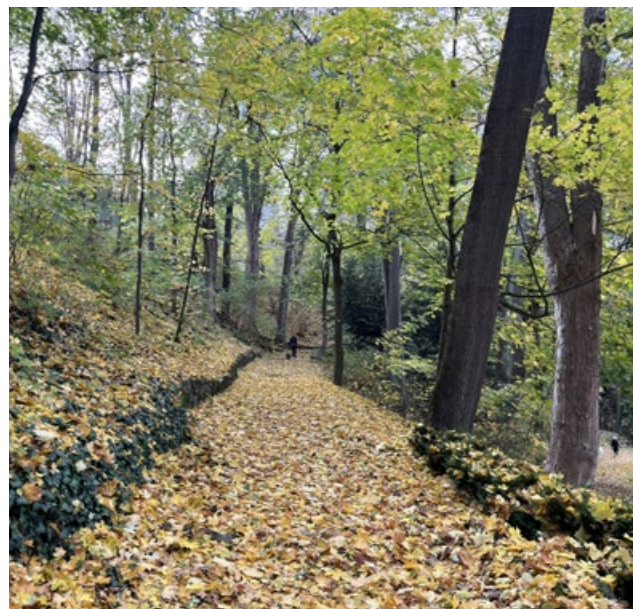
Den stromů je významný svátek, který připomíná důležitost stromů pro život na Zemi. Stromy nejenže produkují kyslík, který dýcháme, ale také chrání půdu před erozí, zlepšují vlhkostní mikroklima, poskytují útočiště a potravu mnoha druhům živočichů a ovlivňují klima tím, že vážou uhlík. V České republice tento významný den připadá na 20. října. Muzeum Vysočiny Jihlava jej letos oslavilo komentovanou vycházkou pro veřejnost po lesoparku Heulos, kterou vedla botanička Kamila Juříčková. Zájem byl vysoký, pozdně odpolední slunce nás přivítalo v nádherné scénérii podzimu. Společně jsme se vypravili po pěšinách Malého Heulosu pod žlutě až tmavě červeně vybarvenými korunami opadávajících listnatých velikanů. Vzduchem se linula jemná ořechová vůně tlejícího listí, které tiše šustilo pod nohama. Téměř dvacet zvědavých posluchačů a nadšenců přírody se zájmem naslouchalo výkladu, ve kterém se dozvěděli nejen, jaké druhy dřevin, keřů, ale i bylin na prudkých svazích údolí Jihlávky rostou, podle kterých znaků je lze poznat, jak se dají rozlišit mezi sebou některé blízké příbuzné druhy a celou řadu dalších zajímavých informací, například že dřevo tisu červeného se kdysi dávno používalo na výrobu luků.

Byla připomenuta i historie parku, která sahá až do roku 1824. Do té doby byl prostor špatně prostupný, zarostlý hustým houštím a plný povalujících se větví. Různé staré stromy byly ponechány spíše samovolnému vývoji a zpoza městských hradeb se sem odhazoval všelijaký odpad. Díky iniciativě tehdejšího krajského hejtmána barona Franze von Nadherny, purkmistra Vincence Gattoniho a penzionovaného hejtmána von Hoffnaga zde byly mezi lety 1924–1926 položeny základy dnešního lesoparku. Na jeho podporu byla dokonce založena sbírka, které se účastnily stovky lidí a bylo do ní vybráno kolem pěti set zlatých. Od kostela sv. Jakuba vznikl nový přístup po schodišti a celá řada cest, které byly využívány k promenádám. Prudké svahy byly osázeny převážně v přírodním stylu odpovídajícím místním podmínkám.

Proto zde dodnes převažují listnaté dřeviny, zejména javor klen a javor mléč, lípa srdčitá, jasan ztepilý nebo jilm horský. Místní porosty tak velmi připomínají svojí druhovou skladbou přirozené suťové lesy.

Vycházka se nakonec díky zajímavému výkladu a neutuchajícímu zájmu posluchačů protáhla na dvojnásobek předpokládané délky. A kdo ví, kolik času bychom v tomto zajímavém koutu města za středověkými městskými hradbami ještě strávili, kdyby nás nevyhnal studený vítr, zapadající slunce a postupně se plížící tma.

Text a foto Kamila Juříčková

Photographia Natura 2025

výsledky fotosoutěže

udě
lali
jsme

Tématem již dvacátého druhého ročníku tradiční fotosoutěže pořádané Muzeem Vysočiny Jihlava byly **Detaily z přírody (makrofotografie)**. Do uzávěrky jsme obdrželi 173 soutěžních fotografií od 27 autorů z 15 obcí a měst z území celé republiky (od středních Čech až po východní Moravu), celkem 10 autorů bylo z Jihlavy a dva autoři z Rakouska.

V pondělí 24. listopadu 2025 sedmičlenná porota posoudila snímky zařazené do soutěže a přidělila body celkem 35 snímkům. Nejvíce bodů, a tedy vítězství získala fotografie **Krásnoočka** od Jaroslavy Melicharové z Jihlavy. Na druhém místě skončil snímek **Střapatka** od Mirky Patočkové také z Jihlavy a třetí místo obsadila již zmíněná Jaroslava Melicharová se snímkem **Svižník polní**.

Slavnostní vernisáž výstavy nejlepších a nejzajímavějších fotografií, tradičně spojená s předáním cen vítězům soutěže, se letos uskutečnila v pátek 5. prosince 2025. Vernisáže se letos zúčastnil také radní Kraje Vysočina pan Miloš Hrůza, který drží nad naší tradiční soutěží záštitu.

Výstava **Photographia Natura 2025** bude v našem muzeu přístupná do neděle 1. února 2026 a následně bude zapůjčena do Horácké galerie v Novém Městě na Moravě, později i do Muzea

Vysočiny Třebíč, kde bude vystavena na třebíčském zámku, a naposledy bude vystavena v průběhu roku 2026 na naší muzejní pobočce v Telči.

Text a foto Pavel Bezděčka

1 místo, 2025

2 místo, 2025

3 místo, 2025

MVJ na 35. Podzimním knižním veletrhu 2025 v Havlíčkově Brodě

Muzeum Vysočiny Jihlava se již podruhé zúčastnilo Podzimního knižního veletrhu v Havlíčkově Brodě, jehož 35. ročník (11. a 12. října 2025) opět proběhnul v prostorách Kulturního domu Ostrov v Havlíčkově Brodě.

Na veletrhu muzeum zastupovali pracovníci propagačně-programového oddělení. Pro návštěvníky byl připraven vlastní stánek, ve kterém byly nabízeny muzejní publikace zaměřené především na regionální historii, archeologii, přírodu a další související témata. Prezentace muzea se setkala se zájmem veřejnosti a prodej publikací byl úspěšný – muzejní stánek nakonec skončil s kladným hospodářským výsledkem.

Podzimní knižní veletrh v Havlíčkově Brodě patří dlouhodobě k nejvýznamnějším literárním akcím v České republice. Každoročně se jej účastní více než 150 nakladatelů a antikvariátů a během několika dnů jej navštíví zhruba 15 000 návštěvníků. Vedle prodejní části nabízí veletrh také rozsáhlý doprovodný program v podobě autorských čtení, besed a setkání se spisovateli.

Venkovní program před Kulturním domem Ostrov, kde se veletrh konal, doplnili kolegové z partnerské Jihlavské astronomické společnosti, kteří zde prezentovali muzejní astronomickou techniku a přiblížili návštěvníkům její využití.

Text a foto Miloš Podářil

udě
lali
jsme

Předvánoční EDU v muzeu

udě
lali
jsme

V předvánoční nabídce edukací Muzea Vysočiny Jihlava se již tradičně opět objevily programy věnované adventu a přípravám na Vánoce. I v letošním roce se tyto programy staly hlavním „hitem sezóny“, neboť od 1. do 18. prosince, tedy v průběhu necelých tří předvánočních týdnů, došlo na muzejní půdě k realizaci více než třiceti školních programů.

Programy byly zaměřeny na adventní a vánoční období a jeho symboliku, zvyky, tradice a také historii – v letošním roce zejména historii 19. století. Děti se seznamovaly s významem adventu a adventních nedělí, s vybranými svátky (svatá Barbora, svatá Lucie, svatý Mikuláš) i s legendami a historickým pozadím těchto postav, včetně souvislostí mezi svatým Mikulášem a Santa Clausem. Pozornost byla věnována také vánočním svátkům, betlémskému příběhu, historii zdobení vánočního stromku a způsobům slavení Vánoc u nás i ve světě. Programy byly dle stáří dětí doplňovány o tvořivé dílny.

O tradiční předvánoční muzejní programy je mezi školními skupinami dlouhodobě velký zájem, o čemž svědčí i skutečnost, že

mnohé školy musely být z kapacitních důvodů odmítány. Zajímavostí je, že první adventní program byl v letošním roce objedнан již na začátku července.

Předvánočním programům v prvním školním pololetí předcházela program věnovaný svátkům zemřelých nebo třeba speciální program o svatém Martinovi. Pro nadcházející pololetí připravujeme experimentální novinku – program věnovaný svatému Valentýnovi.

Samozřejmostí je i tradiční jarní Velikonoční EDU v muzeu, které je již nyní z velké části vyprodáno.

Velký dík za účast na přípravě programů patří kolegům z muzejního společensko-vědního oddělení, kteří poskytli jimi spravované předměty jako důležitou součást doplnění muzejního kontextu. Nemalý dík patří také kolegům z technického oddělení, jejichž skvělá práce umožnila vytvořit dekorace výpravně bohatého programu realizovaného s maximální efektivitou.

Alexandra Štěrbová, foto: A. Štěrbová, M. Podařil

Přírodovědný kroužek MVJ

udě
lali
jsme

Od září letošního roku v Muzeu Vysočiny Jihlava funguje nový přírodovědný kroužek, který pravidelně navštěvuje více než deset nadšených malých badatelů se zájmem o přírodu. Pod vedením edukátorky se děti postupně seznamují s tématy z oblasti botaniky, zoologie i geologie a učí se přírodu pozorovat v souvislostech. Hned na jednom z prvních setkání si každý účastník vytvořil vlastní badatelský deník, do něhož si zapisuje poznatky, kresby i otázky, které během společných setkání vznikají. Mezi témata, která děti obzvláště zaujala, patřily například duběnky – co jsou, proč vznikají a jakou roli hrají v přírodě. O to větší je nyní očeká-

vání jara, kdy si děti plánují vyrobit duběnkový inkoust a propojit tak přírodovědné poznávání s praktickým experimentem.

Během roku jsou pro účastníky kroužku připraveny také další navazující aktivity, které umožní jít v poznávání ještě více do hloubky. Děti se mohou těšit například na jarní jednodenní stáž v muzeu nebo na příměstský přírodovědný tábor, kde budou moci své znalosti a badatelské dovednosti dále rozvíjet v terénu i v muzejním prostředí.

Text a foto Renata Kremláčková

Tradice, řemesla i svátky: první půlrok veřejných EDU v muzeu

V edukační činnosti Muzea Vysočiny Jihlava dlouhodobě jednoznačně převažují programy určené školám, v uplynulém pololetí se však pozornost při muzejním vzdělávání soustředila i na ucelený cyklus edukačních programů určených široké veřejnosti, který navázal na předchozí dva roky, kdy byly tyto aktivity realizovány spíše příležitostně. Veřejné programy mají spíš rodinný charakter, praxe však ukazuje, že jsou vhodné např. i pro seniory. Programy připravila a vedla muzejní edukátorka Alexandra Štěrbová.

Cyklus byl zahájen v rámci *Dne evropského dědictví 2025* (6. září 2025) programem *Jihlavské tradice 19. století*, který nabídl návštěvníkům pohled do života Jihlavska v devatenáctém století. Účastníci se seznámili s běžnými i méně známými tradicemi, kroji a jazykovými specifiky regionu, a to i formou praktických aktivit, jako bylo malování šátku či zkušební dobových postupů, které doplňovaly výklad o místních zvycích a každodennosti.

V rámci *Dnů otevřených ateliérů* (4. října 2025) byl realizován program *Ruční výroba papíru*. Zde se účastníci mohli dozvědět podrobnosti o historii papíru a jeho výrobě, včetně významu jihlavského papírenského řemesla, a zapojit se do rukodělné dílny, kde si vyrobili svůj vlastní originální list papíru, který si i odnesli domů.

Program u příležitosti *Mezinárodního dne archeologie* (18. října 2025) nazvaný *Archeologem na zkoušku* přiblížil archeologickou práci v muzeu. Velcí i malí zájemci si mohli s jistou dávkou nadsázky vyzkoušet některé postupy, které souvisejí s prací archeologa a s prací s muzejními sbírkami, čímž se propojila teorie s prak-

tickou zkušeností. K vidění bylo i hned několik velice cenných artefaktů z archeologického depozitáře.

Během *Podzimních prázdnin v muzeu* proběhl program *Letem světem s Halloweenem aneb co na to Dušičky?* (29. října 2025). Zde jsme pozornost věnovali kulturním souvislostem různých svátků mrtvých a jejich historickému a mezinárodnímu kontextu, s možností si odnést vlastní tematický výrobek.

Programy *Svatý Martin v muzeu* (11. listopadu 2025) a *Advent a Mikuláš v muzeu* (4. prosince 2025) pak nabídly kontext ke svátečnímu období podzimu a raného zimního času. V těchto setkáních účastníci procházeli historií a tradicemi spojenými s Martinem a s obdobím adventu a svátkem svatého Mikuláše, což bylo doplněno diskusí o symbolice a regionálních i širších kulturních významech těchto tradic.

Ve všech uvedených programech jsme se snažili propojovat odborný komentář s interaktivními prvky, což přispívá k efektivnímu vzdělávání a vzniku pozitivních zážitků z návštěvy muzea. S ohledem na omezenou kapacitu muzejních prostor byla účast na všech programech podmíněna předchozí rezervací prostřednictvím online rezervačního formuláře na webu muzea. Ve všech případech byla kapacita beze zbytku naplněna.

Už v tuto chvíli se těšíme na nadcházející pololetí, neboť již nyní probíhá příprava dalších speciálních muzejních vzdělávacích programů pro nejširší veřejnost.

Text Miloš Podařil, foto: Miloš Podařil, Alexandra Štěrbová

udě
lali
jsme

udě
lali
jsme

Relikviář sv. Maura čtyřicetkrát jinak

výroční přednáška v telčském muzeu

Dne 5. listopadu 2025 se v muzeu v Telči uskutečnila zajímavá přednáška *Relikviář sv. Maura čtyřicetkrát jinak*, kterou přednesla PhDr. Kateřina Rozinková, kastelánka hradu Roštejn. Přednáška byla uspořádána u příležitosti výročí objevení relikviáře sv. Maura, jedné z nejvýznamnějších památek svého druhu v České republice.

udě
lali
jsme

Relikviář sv. Maura patří k nejcenějším dochovaným románským zlatnickým dílům ve střední Evropě a jeho objev v roce 1985 patří k nejpůsobivějším událostem české památkové historie. Právě tento výjimečný artefakt byl ústředním tématem přednášky, která nabídla posluchačům netradiční a mnohovrstevnatý pohled na jeho příběh.

Jak napovídá samotný název přednášky, kastelánka Kateřina Rozinková představila relikviář „čtyřicetkrát jinak“ – z pohledu historie, uměleckého řemesla, ikonografie, restaurátorského zásahu, ale i z hlediska jeho dramatického nalezení, mediálního obrazu a současné prezentace veřejnosti. Nechyběly ani méně známé souvislosti a zajímavosti, které dokládají, proč je relikviář sv. Maura považován za národní kulturní poklad s mezinárodním významem.

Posluchače zaujal jasný a zároveň hluboký výklad a osobní zkušenosti přednášející získané na hradě Bečov nad Teplou. Přednáška se stala příhodným připomenutím jedinečného příběhu památky, která i po čtyřiceti letech stále fascinuje odborníky i laickou veřejnost.

Text a foto Lenka Brychtová

Rok 2025 byl na Roštejně bohatý

Tento nebyla nouze o zajímavé projekty či akce. Co konkrétně se v posledních měsících na hradě událo? Především přicházeli návštěvníci! V roce 2025 si jich našlo přímo do hradních interiérů svou cestu na 31 000, čímž byla překonána návštěvnost předchozí sezony. Svou oblíbenost si udržely i edukační programy a dětské prohlídky, které celkově přilákaly přes sedm stovek účastníků. Uplynulý rok přinesl mimo jiné rozšíření nabídky pro tuto zájmovou skupinu, přidány byly dva edukační programy: *O čem vypráví stromy* a *Jan Žižka*, do běžné nabídky pro organizované skupiny

byl zahrnut dětský výklad na trase A *Roštejn je náš kamarád*. Od léta byly expozice doplněny i rodinnou detektivní hrou *Ukradený poklad veverky Terky*.

Nejmladší zájemce o hrad potěšilo i doplnění některých nových interaktivních prvků na trasu B, jako jsou vábníčky nebo sokolnické rukavice k vyzkoušení. Návštěvníci měli možnost se po dobu hlavní sezony těšit i z výstav prezentovaných na nádvoří a v hradní věži – konkrétně se jednalo o obrazy autorky Ramony Haubold. Mimo to se na hradě odehrála více než desítko mimořádných akcí,

udě
lali
jsme

jako byly koncerty, divadelní prohlídky, příměstský tábor či přednášky o hradě. Některé z uvedených akcí byly přímo pořádány muzeem (správou hradu) nebo proběhly v režimu spoluprády. Zažily jsme i několik dní volného nebo sníženého vstupu na hrad (jednou v rámci oslav 25 let existence Kraje Vysočina, podruhé v rámci *Dne otevřených dveří* pořádaném na propagaci Evropských fondů). Hradem spolu se stálými zaměstnanci provázela v různých termínových turnusech necelá dvacítka externích průvodců, z nichž šest plnilo na hradě svou odbornou praxi v rámci studia zvolené střední školy.

Co se týče stavebních projektů, v první polovině roku bylo osazeno kované zábradlí před správní budovu, na části této budovy proběhla i výměna šindelové střechy. Na podzim byly potom lokálně obnovovány omítky na nádvoří, k jejichž nátěru dojde na jaře roku 2026. V následujícím roce se bude hrad na návštěvníky těšit od Velikonoc, brána se otevře poprvé na Velký pátek 3. dubna!

Kateřina Rozinková

Pro nevidomé a slabozraké návštěvníky

udě
lali
jsme

Naše muzeum se dlouhodobě snaží otevírat své expozice co nejširšímu spektru návštěvníků. Mezi další cílovou skupinu, které jsme nabídli speciální program, patří nevidomí a slabozrací. V listopadu jsme v tomto duchu přivítali skupinu z organizace Život trochu jinak, která se u nás zúčastnila speciálně upraveného programu Blíží se zima.

Program byl vystavěn tak, aby nabídl smyslově bohatý zážitek, který dokáže co nejlépe nahradit chybějící vizuální vjemy. Návštěvníci pracovali s hmatovými prvky, zkoumali přírodniny různých struktur a velikostí, poslouchali zvuky ptáků i savců a prostřednictvím zvuků a dotyku poznávali proměny na prahu zimy. Takový typ programu vyžaduje nejen úpravu obsahu, ale také změnu vedení edukace – víc času pro individuální kontakt, přesnější slovní popis a postupné budování představ o tématu.

Setkání proběhlo v přátelské a otevřené atmosféře. Pro edukátorku je vždy obohacující vidět, jak odlišné mohou být způsoby vnímání přírody a jak intenzivně mohou smyslové zážitky působit u skupin, pro které je dotek nebo zvuk hlavním zdrojem informací. Z reakcí účastníků bylo zřejmé, že program nabídl nejen nové znalosti, ale také vítaný prostor pro sdílení zkušeností a dialog o přístupnosti kulturních institucí.

Positivní ohlasy nás povzbudily k dalším krokům. Od nového roku zařazujeme do stálé nabídky také nový program *V lese*, který je od začátku vytvořen pro nevidomé a slabozraké návštěvníky. Zaměřil se na les jako na ekosystém, jeho strukturu, vůně, zvuky i typické živočichy. Půjde o plnohodnotný multisenzorický program, který bude možné absolvovat v muzejní expozici.

Zkušenosti z realizace programu Blíží se zima potvrzují, že systematická práce s přístupností není pouze rozšířením nabídky, ale je přirozenou součástí současné muzejní edukace. Přináší nové pohledy na obsah expozic a obohacuje muzejní práci jako celek.

Text a foto Renata Kremláčková

Stříbrná Jihlava 2025

Stříbrná Jihlava (Silver Iglau) je již tradiční odbornou akcí: muzeum tuto konferenci ve spolupráci s dalšími subjekty uspořádalo letos již po jedenácté. Letošní ročník proběhl ve dnech 9.–11. října 2025 a konal se pod záštitou hejtmána Kraje Vysočina pana Martina Kukly a primátora statutárního města Jihlava pana Petra Ryšky.

udě
lali
jsme

Konference je již od svých počátků (první ročník proběhl v roce 1995) zaměřena na interdisciplinární poznávání všech aspektů historické těžby a zpracování nerostných surovin. Z poměrně skromných počátků se akce rozvinula do uznávané mezinárodní konference, které se letos účastnilo více než 60 geologů, archeologů, historiků, speleologů a dalších specialistů-montanistů z ČR, Slovenska, Rakouska, Německa, Polska, Slovinska a Francie. Konference byla připravena ve spolupráci Muzea Vysočiny Jihlava, Ústavu archeologie a muzeologie Masarykovy univerzity Brno, jihlavské VŠPJ a společnosti Archaia Brno, z. ú. Finančně akci podpořil Kraj Vysočina, statutární město Jihlava a Ministerstvo kultury (v rámci projektu *Historická důlní díla na Vysočině*, č. projektu DH23P030VV057).

Během přednáškové části akce zaznělo 26 mluvených příspěvků a prezentováno bylo 13 posterů. Jednání probíhala první dva konferenční dny v kongresovém sále Krajského úřadu Kraje Vyso-

čina; jednacím jazykem byla čeština a angličtina. Závěr prvního dne byl věnován společenskému programu: slavnostnímu přivítání účastníků konference v historické budově jihlavské radnice. Nejvýznamnějším bodem programu zde bylo představení nové knihy Pavla Bezděčky *Haviřské pohádky z Vysočiny*. Závěr druhého konferenčního dne proběhl na hradě Roštejn: zájemci mohli absolvovat noční prohlídku hradu, pro všechny bylo připraveno občerstvení a hudební vystoupení.

Závěrečný den celé akce byl věnován terénní exkurzi k šachtě sv. Jiří na vrchu Rudný u Jihlavy. Účastníkům byl představen postup sanace, výzkumu a prezentace historického důlního díla, byli seznámeni s jeho minulostí a s plánovanou výstavbou hornického skanzenu v jeho bezprostřední blízkosti.

Samotná konference sice už (úspěšně) skončila, pořadatelé však mají před sebou ještě další náročný úkol: připravit a vydat jako zvláštní číslo časopisu *Acta rerum naturalium* sborník příspěvků ze semináře. Na další ročník Stříbrné Jihlavy se zájemci mohou těšit v roce 2028.

Text Karel Malý, foto K. Malý / K. Pročka

Přednášky k historickým výročím

Hledat v současném světě analogie s historickými událostmi může být někdy zavádějící. Přesto není na škodu, když se občas ohlédneme zpět a zamyslíme se nad naší minulostí. Odměnou nám může být nejenom radost z poznání, ale také poučení, díky kterému nebudeme opakovat chyby těch, kteří zde byli před námi. Proto se snažíme v muzeu připomínat historické okamžiky, které měly zásadní dopad na život obyvatel naší země i našeho regionu – a to nejenom výstavami a publikační činností, ale také organizováním odborných přednášek pro školy, veřejnost a účastníky *Muzejní akademie*.

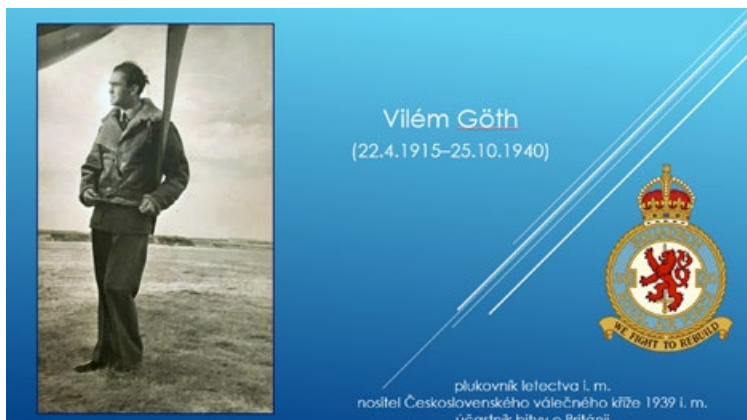

V letošním roce jsme si připomínali několik důležitých historických událostí. Mezi hlavní patřily osvobození a konec druhé světové války a politické procesy, kterými před 75 lety začala násilná represe a perzekuce odpůrců komunistického režimu. Na červnovou přednášku o jihlavské úředně gestapa jsme navázali představením vojenského pilota Viléma Götha, který krátce po obsazení Jihlavy německými okupačními jednotkami odjel přes Polsko a Francii do Anglie a stal se hrdinou letecké bitvy o Británii – letos uplynulo 110 let od jeho narození a 85 let od jeho tragické smrti.

Koncem října jsme ve spolupráci s kolegy z Ústavu pro studium totalitních režimů Mgr. Lubošem Kokešem, Ph.D., a Mgr. Martinem Tichým a Vysokou školou polytechnickou Jihlava připravili přednášku o *třetím odboji*. Informace o odbojové skupině Karla Veselého, který byl před 75 lety popraven spolu s Františkem Rodem a Janem Tučkem, si ve výukovém centru VŠPJ vyslechli účastníci dějepisného semináře a studenti třech tříd Gymnázia Jihlava. Přednáška pro veřejnost proběhla týž den odpoledne v Malovaném sále jihlavského muzea – mile nás překvapilo, když se jeden z účastníků rozhodl, že věnuje do sbírek našeho muzea materiály a písemnosti vztahující se k osobě popraveného truhláře Františka Roda.

Deset dní po popravě jihlavských odbojářů potkal stejný osud i doktorku Miladu Horákovou. 75. výročí této justiční vraždy jsme si připomněli s žáky devátých tříd ZŠ Jihlava – Havlíčkova v rámci *Měsíce Příběhů bezpráví pro školy 2025* v pátek 21. listopadu. Tématem letošního ročníku byly ženy, které se postavily na odpor komunistickému režimu – proto je letošní ročník označen podtitulem *NeporaŽENY*. Na úvod jsme s paní učitelkou Mgr. Alenou Lapešovou žákům pustili dokumentární film *Případ Dr. Horáková*. Po jeho zhlédnutí jsme s nimi diskutovali o jejich dojmech, názorech a došlo i na dotazy k případu této justiční vraždy. Součástí besedy byla i prezentace o totalitních ideologiích, metodách, které byly použity při inscenovaných soudních monstrprocesech, které u nás proběhly po roce 1948, i jejich fatálních důsledcích pro odpůrce komunistického režimu a také jsme vzpomněli na 232 obětí popravených z politických důvodů, 25 000 nuceně vysídlených a 250 000 odsouzených spoluobčanů. Za přednášející mohu říct, že jsme si tato setkání a diskuse s posluchači velmi užili. Na příští rok plánujeme další a těšíme se na ně.

Jan Stoklasa

udě
lali
jsme

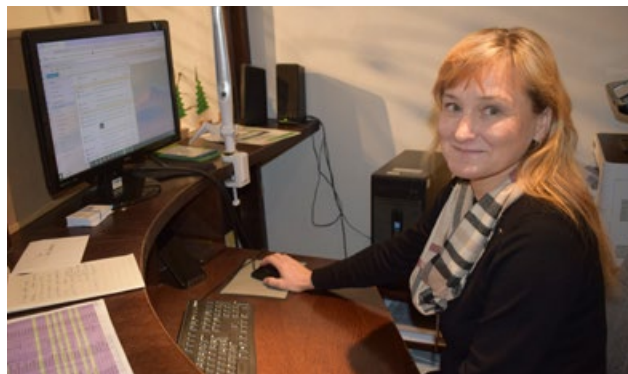

Představujeme novou kolegyni

před
stavu
jeme

Jmenuji se Marta Novotná a od října 2025 jsem nastoupila do Muzea Vysočiny Jihlava na propagačně-programové oddělení jako pracovník digitalizace a pokladní. Před nástupem do muzea jsem několik let pracovala jako poradce specialista pro zprostředkování zaměstnání na Úřadu práce v Jihlavě a poté v sociálních službách jako vedoucí domácnosti DOZP II Počátky – Domov Jeřábina Pelhřimov. V srpnu 2025 jsem se rozhodla pro změnu zaměstnání a nabídka pracovního místa v Muzeu Vysočiny se zdála být pro mě nejlepší volbou. Po třech měsících práce musím přiznat, že jsem opravdu spokojená. Jsem velmi komunikativní a tvořivá a to se mi při mé nové práci hodí. Všem kolegům děkuji za milé a příjemné přijetí do kolektivu.

Marta Novotná

Neznámé Jemnicko

Archeologickými výzkumy periferní oblasti na pomezí mezi jihozápadní Moravou a jižními Čechami na Jemnicku se archeologické oddělení MVJ zabývá již dobrých patnáct let. V letošním roce se naskytla jedinečná příležitost geologicko-historicko-archeologicko-montanistické poznatky shrnout v jedné publikaci a díky Městu Jemnice vydat knihu *Neznámé Jemnicko* s podtitulem *Hornická historie zdejšího kraje* (obr. 1). Kniha je věnována našemu kamarádovi Standovi Houzarovi, který se měl na knize podle původního záměru podílet, leč bohužel se její přípravy a následného vydání nedožil (obr. 2). Zemřel náhle 28. května 2023 v pouhých 66 letech.

Geologicko-mineralogické kapitoly se tedy ujali David Buriánek (Česká geologická služba) s Pavlou Hršelovou z Moravského zemského muzea v Brně. Další kapitoly pojednávající o hornictví na Jemnicku od středověku do současnosti zpracoval Petr Vedra, předseda Spolku Jamník, jenž se zabývá především mapováním historie a zpřístupňováním pozůstatků po důlní činnosti v Jem-

před
stavu
jeme

RNDr. Stanislav Houzar, Ph.D., před vstupem do štoly Terezie

David Buriánek, Pavla Hršelová, Petr Vedra,
Stanislav Vohryzek, Milan Vokáč, David Zimola

Obálka knihy *Neznámé Jemnicko*

nici – Podolí. Šestá kapitola představuje jakéhosi „průvodce“ po archeologických lokalitách, které mají souvislost s těžbou nerostných surovin v Jemnici a okolí. Hlavní podíl na jejím vzniku má Milan Vokáč, jehož archeologické studie jsou doplňovány dalšími historicko-archeologickými postřehy Stanislava Vohryzky (Národní památkový ústav, ú. o. p. v Telči) a Davida Zimoly. Kniha je opatřena bohatým obrazovým doprovodem, podrobnými mapami, které zpracoval Kryštof Zimola, a kresbami archeologických nálezů z dílny Evy Bílkové Šámalové, jež do finální podoby tabulek zpracovala Monika Horáková. *Neznámé Jemnicko* bylo vydáno v nakladatelství JARMARK péčí nebetyčně trpělivého Jaroslava Kalába.

Na závěr je třeba zmínit v knize pojednávány archeologický výzkum zaniklé opevněné polohy sestávající z nízkého hliněného valu a mělkého příkopu u Panenské na samém okraji Kraje Vysočina (k. ú. Staré Hobzí). Lokalita byla objevena Františkem Železným a publikována Miroslavem Plačkem v monumentální *Ilustrované encyklopedii moravských hradů, hrádků a tvrzí* v roce 2001. Tehdy se ještě nevědělo, zda takřka čtvercový opevněný prostor o rozměrech 49 × 50 m pochází z pravěku, ze středověku či dokonce z mladšího období. Dnes, díky našemu výzkumu a kůrovcové kalamitě, můžeme jednoznačně konstatovat, že se jedná o malou opevněnou polohu, již můžeme nazvat hrádkem a která byla vybudována s největší pravděpodobností na přelomu 13. a 14. století. Opuštěna byla někdy v průběhu 15. století. Zcela nové informace o lokalitě bychom nezjistili, nebýt nezištné pomoci našich regionálních spolupracovníků, jmenovitě Petra Vedry, Karla Valy, Richarda Davida, Ladislava Kružíka, Zdeňka, Jitky, Martina a Zdeňky Vavruškových, Jiřího Mácy, Marie Kottové, Pavla Škrdly, Jaroslava Musila, Tomáše Rohovského, Martiny Mejzlíkové, Antonína Podhrázkého, Imricha Bekeče a dalších nezištných spolupracovníků, za což jim patří velké poděkování.

Text a foto David Zimola

Památník z vojny

důvěrník, vzpomínka i zábava

před
stavu
jeme

Vánoce jsou pro většinu z nás svátky domova, klidu a pohody. Čas, kdy se rodina schází kolem stolu, zní koledy a svět se na chvíli zastaví. V minulosti však ne každý mohl tyto chvíle prožívat v kruhu svých blízkých. Ve 30. letech minulého století, kdy byla vojenská služba povinnou součástí života mladých mužů, trávili mnozí z nich svátky zcela jinak – za zdmi kasáren, na strážnici, daleko od domova.

Právě tuto skutečnost připomíná i památník vojáka z 31. pěšího pluku Arco, který sloužil u znojemské posádky v letech 1936–1937. Mezi desítkami zápisů se dochovala také krátká báseň s prostým názvem Štědrý den na vojně. V několika verších voják popisuje osamělost Štědrého dne stráveného ve službě – místo rodinné pohody stojí na stráži, vzpomíná na domov a přijímá tvrdou realitu vojenského života.

*Jak krásný je ten štědrý den
v kruhu šťastné rodiny, zda vzpomenete
si někdo na ubohé vojny?*

*Já na stráž stojím pušku k sobě vinu,
vzpomínka mě při tom zalétá
na drahou domovinu.*

Památník se pro něj stal tichým důvěrníkem, který tišil stesk, krátil dlouhé chvíle a uchovával vzpomínky na neveselé období vojny. Je plný krátkých veršů, jednoduchých kresbiček i osob-

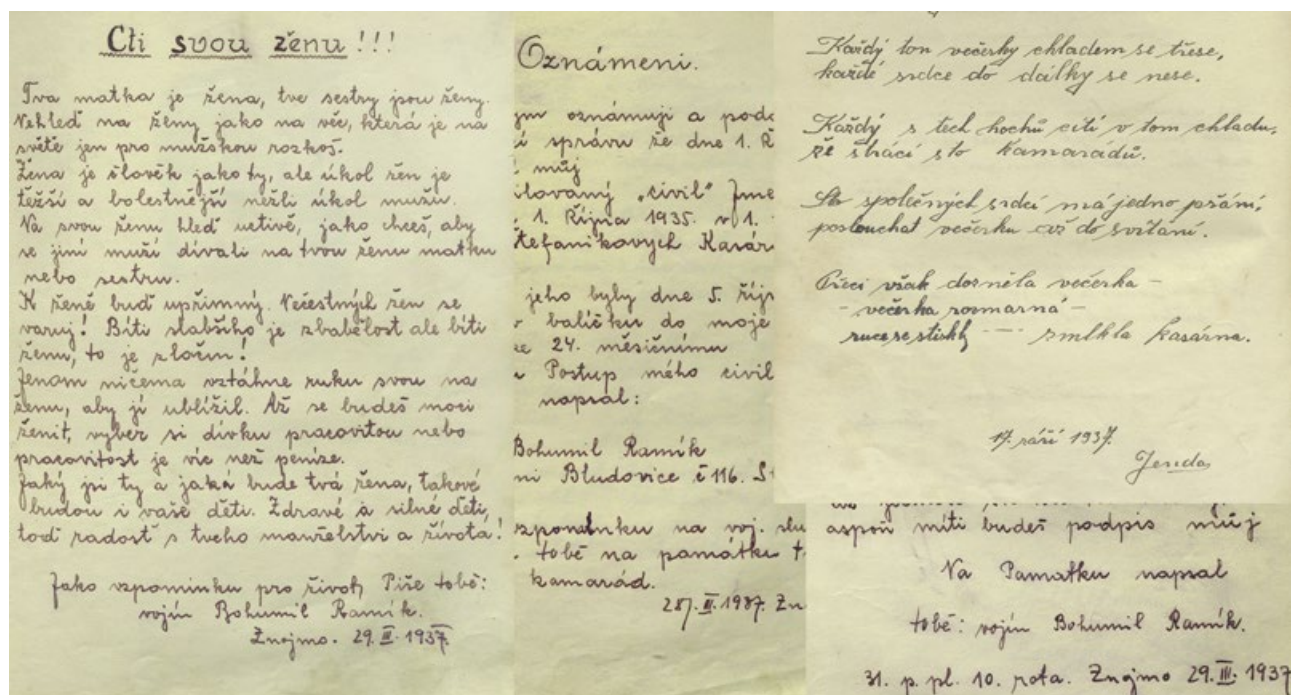
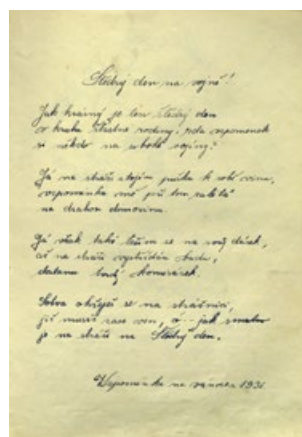
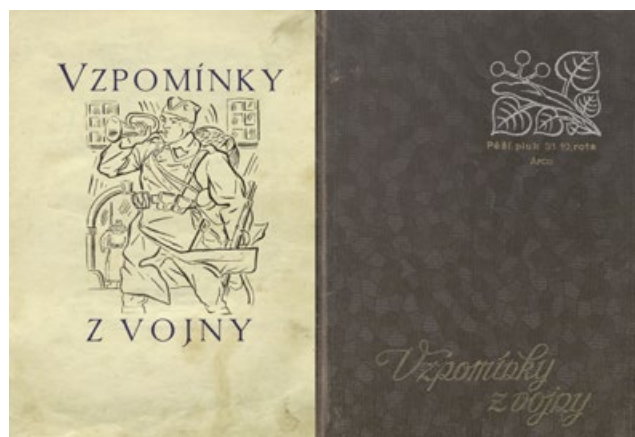
ních vzkazů od vojáků – kamarádů, kteří mu nahrazovali rodinu či nejbližší přátele z civilního života. Předpokládám, že s ním sdíleli i společnou ubikaci. V zápisech se objevují stesky a touha po domově, často popisují společné zážitky, vojenskou službu a disciplínu, kde nechybí humor ani typický vojenský slang, který k životu v kasárnách neodmyslitelně patřil. Mnohé básně jsou o lásce, často věnované dívkám, „které čekaly doma“.

Tyto památníky byly velmi oblíbené a brzy se staly součástí speciálních svazků známých jako *Vzpomínky z vojny*. Do kasáren je dodával knihař František Navara z České Třebové, který ve třicátých letech 20. století již neměl na trhu konkurenci. Na přání upravoval i výzdobu předních desek – volil barvu, doplňoval čísla a označení vojenských útvarů či motivy symbolizující jednotlivé druhy zbraní.

Základní vojenská služba byla v České republice zrušena k 31. prosinci 2004. Po více než osmdesáti letech skončila éra, kdy odchod „na vojnu“ patřil k životní zkušenosti každého muže. Dnes už ji připomínají jen zažloutlé fotografie, uniformy a vzácně i takovoto deníky.

V letošním roce byl zdigitalizován a pro badatele je k nahlédnutí pod evidenčním číslem Ji-19/E/3.

Text Ingrid Kotenová

Archeologie v muzeu – 3. část

V průběhu roku 2025 pokračoval v prostorách našeho muzea záchranný archeologický výzkum, o jehož dílčích výsledcích jsme informovali v minulých číslech. Výzkumné práce letos probíhaly na dvou místech, a to v přízemí budovy č. p. 58 a na dvorku téhož domu. V prostoru přízemí byly odkryty např. kamenné klenby sklepení, které lze spolu se zdívkou datovat do středověku. Převážnou část výzkumu jsme ovšem strávili na dvorku, kde zkoumaná místa sledovala budoucí trasu kanalizace. Zdejší objevy však přinesly mírné zklamání, neboť se zde nacházely primárně vrstvy tvořené odpadem získaným při těžbě sklepení. Nejzajímavější tak

byl bezesporu objev stájí pro koně, učiněný v zadní části parcely. Díky vlhkému prostředí se na původním místě dochoval otisk dřevěné konstrukce obvodové stěny, která byla tvořena štípanými fošnami omazanými z vnější strany plastickou hlínou. V interiéru stájí pak ležela na podlahové úrovni několik centimetrů silná vrstva tvořená zetlelým organickým materiálem, soudě dle dochovaných otisků stébel podestýlka či píče, ve které se našlo železné udidlo a podkova. Celá situace je výjimečná svou datací, která spadá do úplného počátku města, tedy do poloviny 13. století.

Aleš Hoch

bá
dá
me

Sonda, ve které byly zachyceny relikty koňských stájí z poloviny 13. století (archiv Muzea Vysočiny Jihlava)

Úspěšně postupuje práce na Biografickém slovníku Jihlavy

bá
dá
me

Ke konci roku 2025 byly odevzdány a recenzním řízením prošly všechny texty biogramů vybraných významných osobností z dějin Jihlavy od středověku po současnost, které by měly být v roce 2026 vydány Městem Jihlavou v prvním ze dvou svazků, jenž bude zachycovat osobnosti s příjmeními začínajícími na písmena A až K. Do projektu iniciovaného Státním okresním archivem Jihlava a odborně vedeného profesorem Lukášem Fasorou z Masarykovy univerzity v Brně jsou vedle řady odborníků z muzeí, archivů, akademie věd a univerzit zapojeni rovněž odborní pracovníci Muzea Vysočiny Jihlava Radim Gonda a Jan Stoklasa.

V České republice jde o jedinečný projekt, který dosud nemá mnoho obdob. Zpracování jednotlivých biogramů je založeno

na rozsáhlých archivních a muzejních rešerších v ČR i v zahraničí. Svůj význam mají v této souvislosti také cenné fondy Muzea Vysočiny Jihlava a Státního okresního archivu Jihlava. U osobností z 20. století je podstatnou součástí práce rovněž náročné dohledávání rodinných příslušníků a příbuzných zkoumaných osobností a využívání jejich rodinných archivů. Výsledné texty přinášejí informace, které z velké části dosud nebyly publikovány a laické i odborné veřejnosti nebyly známy. Po zpracování prvního dílu je na rok 2028 plánováno vydání druhého dílu pokrývajícího příjmení L až Ž.

Radim Gonda

Podzimní seminář muzejních botaniků v Brně ve světle neofytů

Dne 25. října 2025 jsem se jako členka Botanické komise Asociace muzeí a galerií účastnila tradičního botanického určovacího semináře. Letošní akce proběhla opět pod záštitou Moravského zemského muzea v Brně, ve spolupráci s Asociací muzeí a galerií České republiky a s finanční podporou Ministerstva kultury. Kolegové v čele se Svatkou Kubešovou a Vojtou Taraškou pro nás připravili zázemí na pestrý a velmi zajímavý program.

Hlavní část semináře byla věnována velmi obsáhlé přednášce Jana Doležala o zajímavých neofytech na území České republiky, což je téma, které v posledních letech v různých souvislostech rezonuje celou nejen přírodovědnou společností.

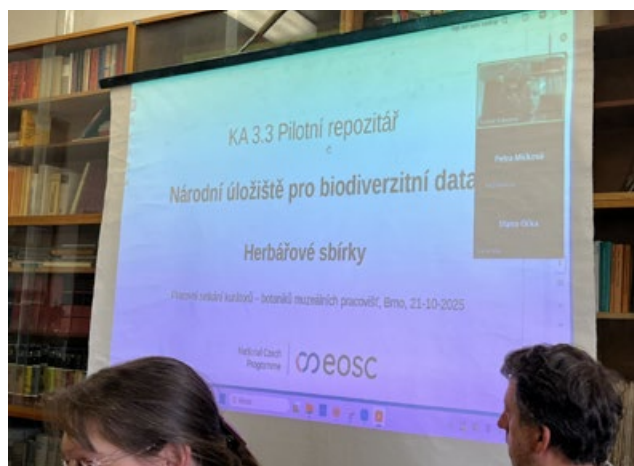
Za neofyty jsou obecně považovány nepůvodní rostlinné druhy, které byly v evropském pojetí zavlečeny na naše území až po roce 1492, tedy po začátku velkých zámořských objevů. Není však neofyt jako neofyt. Některé z těchto druhů jsou zavlečené pouze přechodně, pravidelně se nerozmnožují a jejich výskyt je závislý na opakovaném přísunu diaspor. Pak tu máme celou řadu druhů zdolácných, které se pravidelně rozmnožují, jejich výskyt je víceméně trvalý, ale neovlivňují nijak zásadně původní ekosystémy. A v neposlední řadě patří mezi neofyty druhy invazní, které se rychle šíří a vytvářejí rozsáhlé populace. Nejenže zasahují významnou měrou do původních ekosystémů, mnohdy způsobují nemalé ekonomické škody a některé z nich představují celospolečenský problém. A protože je jednou z úloh muzeí jakožto paměťových institucí tyto jevy zaznamenávat a v těchto souvislostech hodnotit vývoj a proměny přírody a společnosti, jeví se jako žádoucí si v tomto směru neustále doplňovat nové informace, což nám

umožnil letošní seminář, včetně prostoru věnovaného k určování herbářových položek.

Odpoledne do Brna zavítali také Petr Novotný a Patrik Mráz z Univerzity Karlovy, aby nás ve své prezentaci obeznámili s pokračováním projektu *Národní úložiště pro biodiverzitní data* a jeho návazností na mezinárodní databázové systémy JACQ a GBIF. Byly nám představeny ukázky využití AI, zejména při čtení herbářových sched. V rámci tohoto projektu se také diskutoval aktuálně k publikaci připravovaný nový *Index herbariorum České republiky*, což je katalog muzeí s botanickými sbírkami a základními popisnými údaji o nich. Zároveň tento katalog poslouží pro aktualizaci globálního katalogu *Index herbariorum*, který spravuje včetně online verze New York Botanical Garden. V tomto katalogu je evidováno 46 herbářů z České republiky, splňujících příslušná kritéria. Každý má přidělen svůj jedinečný akronym neboli zkratku, která se používá ve vědeckých publikacích. V tomto mezinárodním indexu nechybí ani náš herbář Muzea Vysočiny Jihlava se svojí jedinečnou zkratkou MJ.

Celý seminář se nesl duchu velmi příjemného podnětného setkání. Účastníci obohatil nejen o nové poznatky a zkušenosti, ale zároveň posílil spolupráci mezi jednotlivými muzejními institucemi. A právě potřeba neustálého vzdělávání, doplňování nových informací a sdílení zajímavých zkušeností zdůrazňuje důležitost těchto pravidelných odborných setkání.

Text a foto Kamila Juříčková

Nález historické výpusti při opravě Silničního rybníku u Pístova

V průběhu záchranného archeologického výzkumu, který proběhl na stavbě Pístovské rybníky – řešení technického stavu (rybník Silniční), v katastrálním území obce Pístov u Jihlavy, bylo odkryto původní dřevěné potrubí a historická výpust.

Při opravě hráze bylo odkryto dřevěné potrubí, které sloužilo při vypouštění rybníka. Jedná se o čtyři kmeny, které jsou ve vnitřní části tesařsky opracované. Jsou spojené železnými skobami a podélně utěsněné proti průsaku mechem. Venkovní průměr jednotlivých kmenů je kolem 50 cm a vnitřní se pohybuje kolem 25 až 30 cm. Jsou podélně spojeny a vnitřní profil je ve tvaru „U“. Celková délka potrubí 15,30 m. Dendrochronologickým rozbořem (T. Kyncl) byly vzorky dřeva datovány shodně do roku 1627 (rok smýcení). Použity byly kmeny jedle. Součástí stavidla byl také dřevěný čep, který sloužil k regulaci odtoku vody při vypouštění rybníku.

V průběhu zemních prací byl zjištěn nevyhovující technický stav výpustního zařízení a bylo provedeno prokopání koruny hráze a vyjmutí stávajícího dřevěného potrubí. V ploše rybníka

proběhl archeologický průzkum za pomoci detektoru kovů. Byly zde nalezeny rybářské návazce a rybářská olůvka, prázdné brokové náboje a nábojnice z krátkých i dlouhých kulových zbraní (19. až 20. století). Dále zde byla nalezena drobná mince – 1/5 krejcar Františka Josefa I. Pod hrází rybníka v prostoru výpusti byly v korytě potoka zlomky keramiky a skla z období 17. až 20. stol. Po vyjmutí potrubí byl v podložní vrstvě jílu nalezen železný pracovní nástroj srpovitého tvaru.

Dřevěné potrubí i výpust je pěkným dokladem řemeslné zručnosti a technické dovednosti našich předků, kteří vybudovali celou soustavu pístovských rybníků. Ta sloužila jako vodní zdroj a zásobárna pitné vody pro blízkou Jihlavu. Je otázka, zda by v dnešní době někdo dokázal zhotovit podobné technické zařízení, které by fungovalo nepřetržitě téměř 400 let. Potrubí bylo po skončení zemních prací uloženo v zátopě rybníka z důvodu zachování a případného dalšího výzkumu.

Text a foto Marek Krutiš

bá
dá
me

Celkový pohled na Silniční rybník

Nástroj srpovitého tvaru

Uložení potrubí, snímek z dronu

Janek – výpust stavidla

Vzdušná strana hráze s funkčním potrubím před vyjmutím

Část potrubí

Vytažení historického potrubí z hráze

Kruhový příkopový areál, tzv. „rondel“, u Mohelna na Náměštsku

bá
dá
me

Na podzim roku 2025 proběhl sondážní archeologický výzkum kruhového příkopu o průměru několika desítek metrů, který stál kdysi u Mohelna. Výzkum vedl Mgr. Jaroslav Bartík, Ph.D., z Archeologického ústavu Akademie věd České republiky v Brně. Na výzkumu se podíleli pracovníci archeologického oddělení Muzea Vysočiny Jihlava v rámci projektu *Střední Pojhlaví jako součást historické stezky spojující Českomoravskou vrchovinu s jihomoravskými úvaly*. Velice nám pomohl Ing. Radek Kopeček z Muzea Mohelnska, neboť zajistil mechanizaci nutnou ke skrývce mohutné vrstvy ornice.

Kruhový příkopový areál byl zjištěn Bc. Jitkou Kučovou, doc. PhDr. Jaromírem Kovárníkem, CSc., a Petrem Knotkem při studiu leteckých snímků plochy rozsáhlého sídliště zemědělců a pastevců mladší doby kamenné – kultura s moravskou malovanou keramikou fáze Ia (asi 4900–4700 let př. n. l.), které se nacházelo v polích severně od dnešního Mohelna. Po objevu rondelu následovalo geofyzikální měření, jež provedl Mgr. David Cibulka z AÚ AV ČR v Brně. Měření zjistilo, že je kruhový areál obklopen řadou dalších zahluabených objektů různého stáří a různé funkce. Proto byla vytyčena sonda a po skrývce ornice bylo začištěno intaktní podloží s nápadně tmavými plochami povrchu zahluabených příkopů a jam.

Práce se soustředily na exkavaci zásypu příkopu rondelu, který byl široký asi pět metrů, a hloubka příkopu dosáhla přes dva metry. Práce byla extrémně náročná, neboť příkop byl v mladší době kamenné zasekán do tuhých jílovitě-písčitých terciérních zvěralin a sedimentů, které nebylo možné ukopnout ani ocelovým krumpáčem a rýčem (experimentem to dokázal Bohumil Dvořák, Petr Hotař a Kamil Dufka). Jak tedy dokázali pravěcí zemědělci a pastevci vykopat tento obrovský příkopový areál jen s pomocí kamenných, dřevěných a kovových nástrojů?

Ze zajímavých objevů a nálezů je nutné vyzdvihnout střepy keramických nádob, krásně zdobené červenými a žlutými malovanými ornamenty. Dále zlomek hliněné plastiky zvířátka, mikročepelky „nožíky“ z obsidiánu, což je sopečné sklo donesené do Mohelna z horního povodí řeky Tisa. Překvapením byl kamenný vývrtek („špunt“) dlouhý tři centimetry, který zůstal po vrtání otvoru amfibolitového sekeromlatu pomocí dutého vrtáku.

Archeologický výzkum rondelu nás tedy opět alespoň na chvíli přenesl tisíce let do doby kamenné, kdy početná skupina zemědělců a pastevců vybudovala u Mohelna dokonce tři takového monumentální stavby. Nad jejich účelem a významem v životě pravěkých komunit diskutují mnozí badatelé, vznikly rozličné teorie o funkci rondelů. Další můžete vymyslet Vy!

Vokáč Milan & Aleš Hoch

Kruhové příkopové areály zemědělců a pastevců v krajině u Mohelna v mladší době kamenné, asi 4900–4700 let př. n. l. (autor Martin Košťál)

Patrimonium pro futuro

Muzeum Vysočiny Jihlava získalo prestižní cenu Národního památkového ústavu *Patrimonium pro futuro* v kategorii *Objev, nález roku* za objev předlokačního osídlení města Třebíče. Archeologické výzkumy v Třebíči v letech 2020–2024 odhalily dosud neznámé osídlení z 12. a 13. století. Tamní nálezy dokládají existenci dvou dvorců, v jednom případě s unikátně dochovanými dřevěnými konstrukcemi. Objev významně upřesňuje vývoj

lokality a osvětluje dosud málo známou problematiku sídel elit v 12. a na počátku 13. století.

Cenu za Muzeum Vysočiny Jihlava převzal vedoucí archeologického výzkumu Aleš Hoch spolu se zástupcem investora, kterým je starosta města Třebíče Pavel Pacal.

Aleš Hoch

Starosta města Třebíče Pavel Pacal (zleva) a vedoucí archeologického výzkumu Aleš Hoch (zdroj: NPÚ)

Slavnostní předávání cen v Divadle Hybernica (zdroj: NPÚ)

Myrmekologický workshop 2025

bá
dá
me

Ve dnech 1.–3. října 2025 se v Jihlavě konal *Myrmekologický workshop*, setkání českých specialistů zaměřených na studium mravenců. Organizátorem a odborným garantem akce bylo Muzeum Vysočiny Jihlava, v němž probíhá myrmekologický výzkum již více než čtvrt století.

Workshop navázal na naši více než dvacet let starou iniciativu *Myrmekologické dny*, která inspirovala i vznik mezinárodní konference Central European Workshop of Myrmecology (CEWM). Kolem roku 2005 se ovšem také ustálila platforma společných setkávání odborníků na blanokřídlý hmyz (hymenopterologická konference Blanokřídlí v českých zemích a na Slovensku), k níž se myrmekologové přirozeně připojili. V jejím rámci pak po řadu let probíhala i myrmekologická setkání a samostatné *Myrmekologické dny* nebylo nutné dále pořádat. V posledních letech se však tato setkání konají převážně mimo území České republiky, a tak se jako zajímavá možnost ukázalo obnovit samostatná myrmekologická setkávání na domácí půdě a oslovit i zájemce mimo hymenopterologickou komunitu.

Během tří podzimních dnů se v Jihlavě vystřídalo na dvacet vědců, studentů a dalších odborníků věnujících se studiu mravenců či příbuzným tématům. Vzhledem k tomu, že v České republice dnes působí pouze jednotky profesionálních myrmekologů, byla tato účast velmi příjemným překvapením. Celkem zaznělo dvanáct příspěvků zaměřených na mapování a monitoring mravenců, jejich ekologii, vztahy s jinými organismy i otázky ochrany a také byly představeny nové projekty z České republiky i ze zahraničí. Oba společné večery byly zakončeny živými diskusemi, jejichž témata mnohým z nás rezonovala v hlavách ještě dlouho po skončení oficiálního programu.

Součástí workshopu byla i terénní exkurze. Směřovala do NPR Mohelenská hadcová step, jedné z nejvýznamnějších českých myrmekologických lokalit, vyhlášené mimořádně bohatou myrmekofaunou. Cestou zpátky byla zařazena návštěva staré doubravy poblíž obce Kojetice na Třebíčsku, kde měli účastníci – na rozdíl od přísně chráněné předchozí lokality – možnost objekty svého zájmu nejen pozorovat z dálky, ale i detailně studovat zblízka.

Myrmekologický workshop 2025 nás znovu ujistil, že o mravencích si máme stále co sdělovat a že jejich život známe mnohem méně, než se někdy domníváme. Budeme velmi rádi, pokud setkávání české myrmekologické komunity bude pokračovat i v dalších letech, a už se těšíme na Myrmekologický workshop 2026, který plánujeme opět uspořádat v Jihlavě.

Text Klára Bezděčková, foto Pavel Bezděčka

Konference České botanické společnosti

rů
zné

Ve dnech 22.–23. listopadu 2025 se botanička muzea Kamila Juříčková zúčastnila konference České botanické společnosti. Tato prestižní vědecká akce se tentokrát konala v Praze v Krajinové geologické posluchárně Přírodovědecké fakulty Karlovy Univerzity. V programu byly v letošním roce prezentovány výsledky výzkumu českých badatelů v zahraničí. Čeští botanici totiž nepůsobí při svém výzkumu jen v České republice a sousedních zemích. Pro někoho může být překvapivé, že flóru, vegetaci a ekologii rostlin studují i ve vzdálenějších evropských zemích a dokonce i v exotických destinacích mimo Evropu. Nové poznatky a zkušenosti nejenže obohatily posluchače, ale jsou mnohdy přenositelné a inspirativní pro regionální výzkum a lokální přeshraniční spolupráci, a právě proto má účast odborných muzejních pracovníků na těchto vědeckých setkáních nezastupitelný význam.

Text a foto Kamila Juříčková

Podzimní astronomické soustředění

Jihlavské astronomické spol. ve Žďánicích

Ve dnech 16.–19. října 2025 se na hvězdárně ve Žďánicích uskutečnilo podzimní astronomické soustředění Jihlavské astronomické společnosti, pořádané ve spolupráci s Muzeem Vysočiny Jihlava. Akce navázala na dlouhodobé vzdělávací aktivity obou institucí v oblasti popularizace astronomie a přírodních věd, zaměřené především na práci s dětmi a mládeží.

Jihlavská astronomická společnost ve spolupráci s muzeem během roku organizuje pravidelné populárně-vědecké přednášky pro veřejnost v Jihlavě, přičemž její nejrozsáhlejší aktivitou je tradiční letní astronomický tábor v Borovanech. I na tomto projektu Muzeum Vysočiny Jihlava úzce spolupracuje. Podzimní astronomické soustředění ve Žďánicích představuje důležitý doplňující formát, který umožňuje intenzivní odbornou práci v menším časovém rozsahu a zároveň reaguje na dlouhodobě rostoucí zájem mladých zájemců o astronomii.

Letošního soustředění se zúčastnilo 49 dětí a přibližně deset instruktorů, čímž byla prakticky naplněna kapacita areálu žďánské hvězdárny. Účastníci přijeli z různých regionů České republiky, což potvrzuje celostátní dosah aktivit Jihlavské astronomické společnosti a jejích partnerů. Odborný program byl připravován instruktorským týmem společnosti ve spolupráci s muzeem a byl přizpůsoben věku i předchozím zkušenostem účastníků.

Program soustředění kombinoval odborné přednášky, praktická cvičení a zážitkové aktivity. Účastníci se věnovali například výrobě a vypouštění modelových raket, tematickým tvůrčím dílnám, terénním vycházkám do okolí hvězdárny a řízeným pozorováním oblohy. V prostoru před hvězdárnou bylo instalováno větší množství muzejní astronomické pozorovací techniky, připravené k využití v závislosti na aktuálních meteorologických podmínkách.

rů
zné

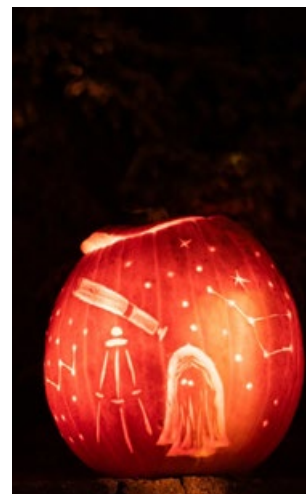
Počasí během většiny soustředění nebylo pozorování příliš nakloněno, avšak závěrečný den přinesl výrazné zlepšení podmínek. Během dne proběhlo pozorování Slunce, při němž se účastníci zaměřili na kresbu sluneční fotosféry, a v noci ze soboty na neděli následovalo pozorování vybraných objektů hlubokého vesmíru, včetně hvězdokup, mlhovin, galaxií a komet. Tato pozorovací noc se stala odborným i motivačním vyvrcholením celé akce.

Soustředění proběhlo v přátelské a zároveň pracovně podnětné atmosféře. I přes vysoký počet účastníků byla organizace akce úspěšně zvládnuta díky nasazení instruktorského týmu Jihlavské astronomické společnosti.

Jihlavská astronomická společnost i Muzeum Vysočiny Jihlava si velmi váží spolupráce s Hvězdárnou a planetáriem Oldřicha Kotíka ve Žďánicích. Věříme, že se toto tradiční podzimní setkání podaří uskutečnit i v dalších letech. Podobné vzdělávací akce představují důležitý nástroj neformálního vzdělávání a významně přispívají k rozvoji odborných znalostí, praktických dovedností i dlouhodobé motivace mladých zájemců o astronomii.

Text Miloš Podařil, foto: Klára Janovská Dobrylovská, Petr Janovský, Stefanie Kaletová, Mirek Dočekal

rů
ž
né

Mykologický výjezd na Šumavu

V posledních zářijových dnech, konkrétně od 24. do 28. září 2025, skupina těch nejzarytějších mykologů již počtvrté vyrazila na mykologický výjezd. Tentokrát jsme zamířili na Šumavu, konkrétně do Železné Rudy, kde jsme byli ubytováni a odtud jsme podnikali výjezdy na lokality.

Do Rudy jsme dorazili celkem brzy, tak jsme se ještě mohli v klidu vydat na výzkum. Neodradilo nás ani špatné počasí, které jsme si s sebou přivezli. První lokalitou bylo nedaleké jezero Laka. Přestože jsme nakonec k jezeru nedošli, neboť „v zápalu mykologického výzkumu“ jsme sešli z cesty, přesto jsme pár zajímavých úlovků měli. V rašelínku jsme našli např. ucháč čepcovitý, který se roztroušeně vyskytuje během podzimních měsíců. Může v menší míře obsahovat jedovatý gyromitrin stejně jako ucháč obecný.

Druhý den brzy ráno jsme se vydali vlakem do Hojsovy Stráže a odtud na celodenní pěší výzkum před Černé a poté Čertovo jezero zpět do Rudy. Po žluté jsme nejprve došli k vodopádům na Bílém potoce. Největší z nich se nazývá Bílá strž. Odtud jsme dál pokračovali po červené k Černému jezeru, které je známo především ze 60. let akcí Neptun, která byla jednou z nejúspěšnějších dezinformačních kampaní Stb, při které byly v roce 1964

na dně jezera objeveny bedny s tajnými nacistickými materiály, čehož komunistický režim využil na propagandu v domácích i zahraničních médiích. Jezero je ledovcového původu a své jméno dostalo od zdánlivě černé barvy vody jezera, vznikající odrazem okolních hustých lesů. Nad jezerem se zvedá 330 m vysoká skalní stěna Jezerní hory (1343 m). Jezero je také jediným místem, kde se vyskytuje šidlatka jezerní. Jedná se o ponořenou vodní plavuň a kriticky ohrožený druh flory České republiky. Je typickým druhem vyskytujícím se v chladných skandinávských jezerech. Dále jsme pokračovali k Čertovému jezeru. Ještě že jsme nikdo neznal pěší cestu k jezeru. Myslím, že na ni nikdo hned tak nezapomene. Ale výšlap rozhodně stál za to. Cestou zpátky jsme prošli kolem památníku malíře Adolfa Kašpara, mimo jiné ilustrátora Babičky. Po celodenní túře někteří z nás měli ještě chuť mikroskopovat a určovat sběry a další se starali o kuchyni.

Třetí den. Pčasí se o něco umoudřilo, ale stále nic moc. Vydali jsme se opět na lokality nedaleko od Rudy. Navštívili jsme bývalý lom, dnes PR Zhůřský lom, kde se na jeho zamokřeném dně po skončení těžby vytvořilo rašeliniště. Kromě řady druhů mechů zde roste masožravá rosnatka okrouhlolistá, na okraji pak

Kyjovečka ostnovýtrusá – *Clavulinopsis helvola*

Kůžička červená – *Cytidia salicina*

Kyjanka křehká – *Clavaria fragilis*

V zápalu určování

růz
né

orchideje prstnatec májový a prstnatec Fuchsův, suchopýry, vrba rozmarýnolistá. Na nezamokřených místech se vyskytuje chráněná prha arnika a orchidej kruštík široolistý. Vlhké prostředí přitahuje obojživelníky, mimo jiné čolka horského. Vzhledem k pozdnímu ročnímu období, jsme bohužel nic neviděli.

Zrnivka rumělková – *Cystoderma cinnabarina*

Po odpoledním příjezdu do Rudy jsme si ještě stihli prohlédnout místní muzeum. Malé, ale velice příjemné a takové domácké.

Čtvrtý den ráno na naší straně opět špatné počasí. Milhy až k zemi. Zjistili jsme ale z webkamery na německé straně na Velkém Javoru, že tam panuje krásné slunné počasí. Vydali jsme se tedy do Německa. Lanovkou jsme vyjeli na vrchol Javoru a odtud podnikli okružní trasu kolem vrcholu. Odpoledne jsme stačili ještě vyrazit do Nové Hůrky a odtud pěšky do bývalé, dnes zaniklé obce Hůrky. Je to zaniklá sklářská vesnice východně od Rudy, dříve proslulá výrobou benátských zrcadel a je také významná díky rodu Abelů (z jejich rodu pochází i spisovatel Karel Klostermann). Založena byla v roce 1732, vesnice prosperovala až do konce 19. století, kdy začala upadat. Po 2. světové válce bylo německé obyvatelstvo odsunuto a Hůrka se stala součástí vojenského újezdu, což vedlo k zániku většiny budov. Dnes připomíná historii kaple sv. Kříže, opravená po roce 1989 a stromořadí.

Cestou jsme na loukách našli řadu zajímavých druhů hub, např. některé druhy voskovek a kyjanky.

Poslední den cestou domů jsme věnovali kultuře. Nejdříve jsme navštívili kostel v Dobré Vodě u Hartmanic s vyhlášeným skleněným oltářem. Přes tři metry vysoký a pět tun vážící skleněný oltář zdobí 35 figurek českých i německých světců, ze skla je i křížová cesta, pult na čtení z bible, rozsáhlý betlém i socha sv. Vintíře. Interiér kostela ještě zdobí 14 skleněných plastik křížové cesty, skleněná socha sv. Vintíře v životní velikosti a téměř dvě tuny vážící betlém plný lidských postav, exotických i domácích zvířat a stromů. Jedinečné dílo vytvořila místní sklářka Vladěna Tesařová. Barva skla také nebyla zvolena náhodou – tmavě žlutá, až zelená znázorňuje barvu šumavských říček a potoků v období jarního tání.

Poté jsme sjeli několik kilometrů dále a navštívili hrad Rábí, který je nejrozsáhlejší hradní zříceninou v Čechách v gotickém slohu nad řekou Otavou.

Zde v restauraci „U vystřeleného oka“ jsme zakončili náš letošní výjezd a již nyní se budeme všichni těšit na příští rok, že se opět někam vydáme.

Text a foto Eva Charvátová

rů
né

Voskovka mírná – *Hygrocybe insipida*

Žebrovice různolistá – *Blechnum spicant*

Oslavy obnovy života v chrámu Svatého Ducha v Jihlavě

růz
né

V sobotu 4. října 2025 byl po rekonstrukci a archeologickém výzkumu, o němž jsme referovali v letošním druhém čísle čtvrtletníku Museum Factum, slavnostně obnoven duchovní život v původně hřbitovním kostelíku sv. Ducha ve Smetanových sadech na někdejším Špitálském předměstí v Jihlavě (obr. 1). Kostel původně zasvěcený Nejsvětější Trojici postavili jihlavští měšťané záhy po polovině 16. století za hradbami města v areálu nově vznikajícího hřbitova. Ten od druhé poloviny 16. století postupně nahrazoval přeplněné hřbitovy u tří jihlavských středověkých chrámů zasvěcených sv. Jakubu Většímu na Jakubském náměstí, Nanebevzetí Panny Marie v ulici Matky Boží a Povýšení sv. Kříže v Křížové ulici. Na místě současného sadu u nově vzniklé multifunkční Horácké arény se pohřbívalo od 60. let 16. století až do 60. let 19. století, kdy byl založen daleko od historického jádra města nový dodnes funkční hřbitov na Žižkově ulici u výpadovky na Pelhřimov. Původní kostel vystavěný ještě v renesančně manýristickém slohu byl na sklonku třicetileté války patrně zcela zničen. Na jeho místě postavili v roce 1661 strahovští premonstráti větší, tentokrát již barokní kostel, jenž se v základním půdoryse dochoval do dnešních dnů. Na konci 19. století však prodělal novobarokní úpravy podle projektu architekta Richarda Völkla. Zároveň s úpravami kostela byl někdejší hřbitov přeměněn na sad a zbourána hřbitovní zeď. V jednadacátém století již premonstráti pro kostel neměli

praktické využití, a tak v roce 2023 objekt za symbolickou korunu „prodali“ pravoslavné církvi, které po ruské agresi na Ukrajině v Jihlavě prudce narostl počet věřících.

Jihlavská pravoslavná farnost byla sice formálně založena až 23. prosince 1946, ale pravoslavní věřící se v Jihlavě scházeli k modlitbám již před druhou světovou válkou. Navštěvoval je zde i svatý mučedník biskup Gorazd, kterého nacisté 4. září 1942 popravili za poskytování úkrytu československým parašutistům po úspěšném atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Po druhé světové válce patřilo jihlavské společenství pravoslavných věřících nejprve pod třebečskou farnost, na bohoslužby sem dojížděl nejprve protojerej Josef Leixner a později otec Lev Doseděl. Ještě ve 40. letech 20. století získala jihlavská pravoslavná obec dům na Masarykově náměstí č. 4, kde vybudovala ve středním traktu původně středověkého domu tzv. domovní chrám zasvěcený svatým Václavovi a Ludmile. Bývalý zaklenutý reprezentační sál v prvním patře domu byl v souladu s tradičním pravoslavným chrámovým uspořádáním rozčleněn na oltářní část s ikonostasem, chrámovou lodí a předsíní. Kapacitně neúnosná situace si ale v poslední dekádě vyžádala řešení nejprve v podobě pronájmu kostela sv. Ignáce a posléze adaptace kostela sv. Ducha na pravoslavné liturgie, která vyústila v říjnové zasvěcení sakrální stavby Svatému Duchu a sv. Janu, Předchůdci a Křtiteli Páně.

Obr. 1: Kostel sv. Ducha ve Smetanových sadech

Obr. 2: Archeologický výzkum zrušeného hřbitova

Obr. 3: Pravoslavné Velikonoce – svěcení pokrmů

Obr. 4: Pravoslavné Velikonoce – obcházení kostela

Projekt na rekonstrukci kostela zpracoval jihlavský architekt Jaroslav Huňáček a koordinátorkou stavebních prací a také duší celé rekonstrukční akce se stala nezlomná Anežka Mandelíková. Hlavním problémem k řešení byla vlhkost vzlinající ze základů do obvodových zdí, a proto bylo přikročeno k odvodnění celého objektu. Ve výkopech po vnějším obvodu kostela bylo nalezeno velké množství druhotně přemístěných lidských kostí, původně pocházejících ze hřbitova (obr. 2). Ve výkopcích rýhy pro položení vodovodního potrubí jsme pomocí detektoru kovů našli také množství předmětů z barevných kovů, především devocionálií, které souvisejí s katolickým pohřebním ritem. Interiér kostela si jihlavští pravoslavní vlastními silami v průběhu dvou let opravili a proměnili ho na pravoslavný chrám s dřevěnou podlahou, ikonostasem a prestolním stolem (vše zhotoveno z kvalitního dubového dřeva). K pravoslavnému mobiliáři neodmyslitelně patří také ikony, analoje, svícny, lustr či jiné posvátné předměty. Nakonec byly barokní klenby vymalovány modrou barvou se zlatými hvězdami (obr. 8). Plánována je galerie (balkón) v zadní třetině chrámu a oprava vnější fasády.

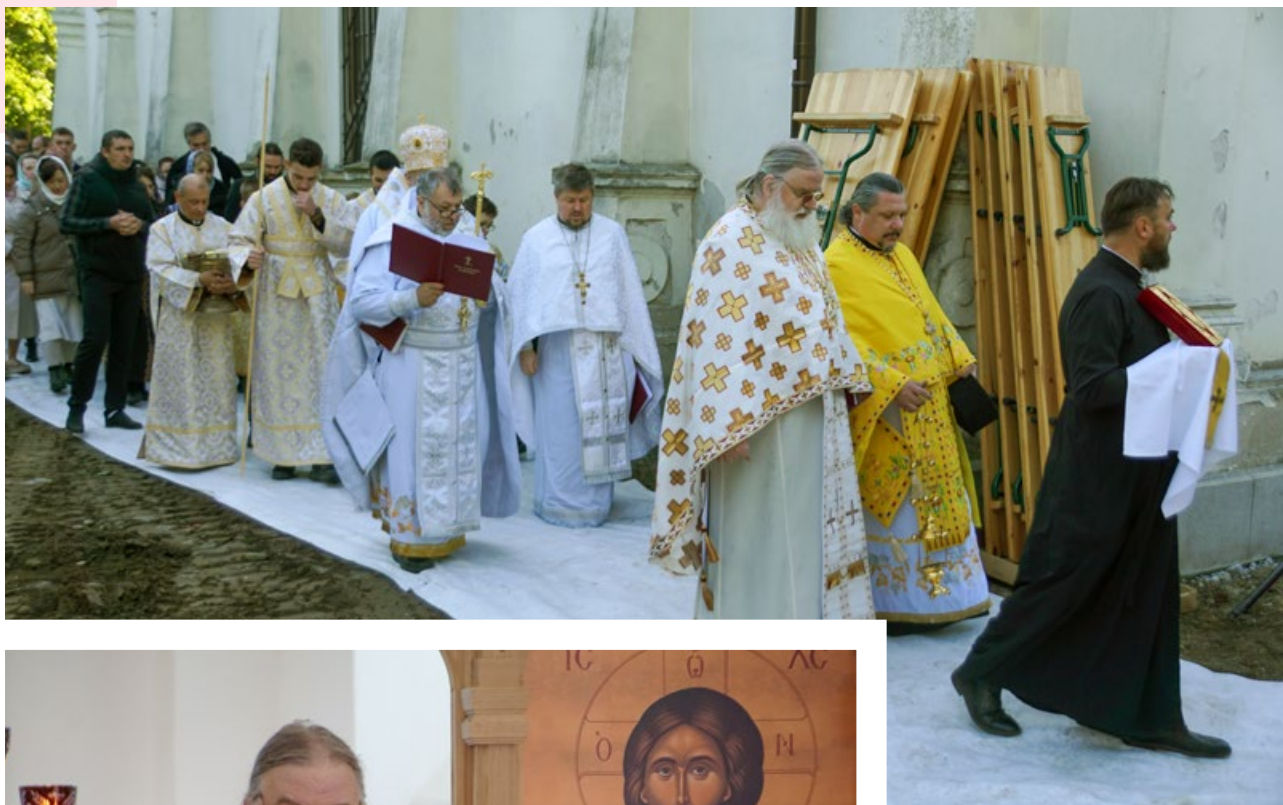
Duchovní život byl v kostele obnoven již o velikonoční neděli 20. dubna 2025 *Paschální svatou liturgií*, která je tradičně spjatá se svěcením pokrmů a se slavnostním průvodem kolem chrámu (obr. 3–4). Bohoslužby se zúčastnili jak pravoslavný duchovní správce prot. Jan Pavel Baudyš (obr. 5), tak jihlavský diákon Lazar, který se osobně podílel i na materiální obnově chrámu. Finální duchovní i materiální obnovu pak dovršila „oslava obno-

vy života v chrámu Svatého Ducha“ v sobotu dne 4. říjen 2025 (obr. 6–7).

Nad akcí převzal záštitu primátor města Jihlavy Petr Ryška a trochu nečekaně promluvil i předseda senátu ČR Miloš Vystrčil. Hlavním hostem oslavy byl však nepochybně představitel olomoucko-brněnské eparchie, pravoslavný biskup nebo také eparcha olomoucko-brněnský, přeosvěcený vladyka Izaiáš, jenž chrám vysvětil (obr. 9). Olomoucko-brněnská eparchie je součástí místní Pravoslavné církve v českých zemích a na Slovensku, vedené Jeho Blaženstvem vladykou Rastislavem, arcibiskupem prešovským a metropolitou českých zemí a Slovenska. Tato církev nepodléhá Ruské pravoslavné církvi, naopak je ve své správě plně samostatná, neboli autokefální, a není podřízena ani žádné jiné zahraniční církvi. Řídí se juliánským kalendářem a používá starobylý byzantský obřad, který je oproti západnímu obřadu podstatně delší. V Jihlavě jsou bohoslužby konány částečně v českém a částečně v církevně slovanském jazyce, který má své kořeny v cyrilometodějské staroslověnině. Nedělní bohoslužby zde pravidelně navštěvuje kolem stovky věřících. Jihlavští pravoslavní udržují velmi dobré až nadstandardní vztahy s Římskokatolickou farností u kostela sv. Jakuba v Jihlavě, jmenovitě s jejím zástupcem otcem Marianem Jiřím Huskem (obr. 10). Díky spolupráci a vzájemnému křesťanskému porozumění se podařilo po delší době najít i nové důstojné využití jedné z důležitých jihlavských památek.

Text a foto David Zimola

růz
né

Obr. 6: Oslava obnovy života kostela v chrámu Svatého Ducha

Obr. 5: Jihlavský duchovní správce prot. Jan Pavel Baudyš

Obr. 7: Svěcení kostela, 4. 10. 2025

Obr. 9: Biskup olomoucko-brněnský vладыka Izaiáš, 4. 10. 2025

Obr. 8: Interiér chrámu, svatá liturgie, 4. 10. 2025

Obr. 10: Společné vystoupení premonstrátského kněze otce Mariána Jiřího Huska a pravoslavného biskupa vладыky Izaiáše, 4. 10. 2025

(S)mysl krajiny

Letos v listopadu se náš přírodovědný tým, složený z botaničky Kamily Juříčkové a zoologů Kláry a Pavla Bezděčkových, již tradičně zúčastnil dvoudenního Slavonického kolokvia věnovaného otázkám ochrany přírody. Akci každoročně pořádají environmentální společnost Refugium a Spolkový dům Slavonice. Tématem letošního ročníku nazvaného (S)mysl krajiny byla obnova krajiny.

Celkem šedesát účastníků – akademiků, vysokoškolských pedagogů, terénních biologů, úředníků i profesionálních a amatérských ochranářů – hledalo odpovědi na otázky týkající se současného stavu přírody a smyslu lidských zásahů, které mají vést k obnově krajiny a přírodních procesů. Během dvanácti inspirativních přednášek se jejich autoři i diskutující z řad publika zamýšleli nad velmi různorodými tématy, od politiky krajiny přes botaniku, ekologii, biochemii, makroekologii a lesnictví až po umělou inteligenci.

Po skončení přednáškové části měli účastníci možnost navštívit komplex mokřadních pozemků u nedaleké Maříže, kde před dvěma lety proběhla rozsáhlá revitalizace.

Setkání nám znovu připomnělo, jak důležitá je pro muzejní přírodovědce – tedy pracovníky paměťových institucí působících na pomezí výzkumu, dokumentace a dlouhodobého uchovávání informací – interdisciplinární perspektiva.

Text Klára Bezděčková, foto Pavel Bezděčka

růz
ně

Muzeum Vysočiny Jihlava

**Do 1. 2. 2026
Photographia Natura
2025**

výstava nejen vítězných
prací z 22. ročníku
stejnojmenné fotografické
soutěže, tentokrát na
téma *Detaily z přírody*
(makrofotografie)

**Do 1. 2. 2026
Světla Vánoc**
výstava představuje
elektrické vánoční
osvětlení ze sbírek Jiřího
Šťastného a Muzea Tesla
z Třeště

**7.2. – 6. 4. 2026
Malý ateliér 2025**
Výstava dětských
výtvarných prací ze
soutěže Malý ateliér, v roce
2025 na téma Co jsme
viděli v ZOO

Kavárna Muzeum

**Do 18. 1. 2026
Svět očima dětí**
práce dětí z fotografického
kroužku Veroniky
Kružíkové

**20. 1. – 22. 2. 2026
Báječný svět reklamy**
ukázky originální
historické tištěné reklamy
a reklamních sloganů
z doby první republiky

**24.2. – 12.4. 2026
Krásná místa v Evropě**
výstava fotografií
Drahomíra Jelečka

Muzeum Vysočiny Jihlava, pobočka Třešť

**Do 1. 2. 2026
Ramona Haubold:
Nostalgie**

autorka představí zátiší,
která připomenou tvorbu
starých mistrů, a malby,
co evokují náladu starých
fotografií

**Do 1. 2. 2026
Perník jako šperk**
výstava prací PhDr. Dany
Holmanové, zakladatelky
první perníkové školy u nás

ZMĚNA PROGRAMU
VYHRAZENÁ!